

**Sastamalan
varhaiskasvatussuunnitelma
2026**

SASTAMALA

Nimi

Sastamalan varhaiskasvatussuunnitelma 2026

Kunta

Sastamala

Pdf luotu

9.6.2026

SISÄLTÖ

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava varhaiskasvatuksen suunnittelu.	1
1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.	2
1.2. Varhaiskasvatuksen paikallinen suunnittelu.	2
1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.	4
1.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	8
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	10
2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	10
2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot.	13
2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.	15
2.4. Arvoperusta.	16
2.5. Oppimiskäsitys.	20
2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.	20
2.7. Laaja-alainen osaaminen.	21
2.7.1. Ajattelu ja oppiminen (001).	22
2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002).	22
2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003).	23
2.7.4. Monilukutaito (004).	25
2.7.5. Digitaalinen osaaminen (005).	26
2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006).	26
2.8. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	27
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.	28
3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.	29
3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä.	30
3.1.2. Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö.	31
3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo.	32
3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus.	33
3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa.	33
3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt.	35
3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.	38
3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.	38
3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa.	39
3.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	40
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen.	42

4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys.	42
4.2. Pedagoginen dokumentointi.	43
4.3. Monipuoliset työtavat.	44
4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä.	44
4.5. Oppimisen alueet.	46
4.5.1. Kielten rikas maailma (001).	46
4.5.2. Ilmaisun monet muodot (002).	48
4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme (003).	49
4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004).	50
4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005).	51
4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.	52
4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus.	54
4.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	55
5. Lapsen tuki.	56
5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut.	56
5.2. Yhteistyö tuen aikana.	58
5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö.	58
5.2.2. Monialainen yhteistyö.	59
5.2.3. Varhennettu oppivelvollisuus ja siihen liittyvä yhteistyö.	60
5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa.	61
5.3.1. Yleinen tuki.	63
5.3.2. Tehostettu tuki.	63
5.3.3. Erityinen tuki.	64
5.3.4. Tuen muodot.	65
5.4. Lapsen tuen arviointi.	67
5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana.	68
5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista.	69
5.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	71
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus.	73
6.1. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	73
7. Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.	74
7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen.	74
7.2. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	77

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava varhaiskasvatuksen suunnittelu

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan varhaiskasvatusta suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan tämän määräyksen mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki², on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti³. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys⁴. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusion periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatus tehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten kehityksestä, oppimisesta ja hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmän tarkoituksena on varmistaa koulutuksellinen tasa-arvo ja laatu sekä luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Ohjausjärjestelmän säädöspohjan muodostavat varhaiskasvatuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetukset ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Ohjausjärjestelmän eri osat uudistuvat, jotta varhaiskasvatuksen järjestämisessä pystytään ottamaan huomioon muutokset varhaiskasvatusta ympäröivässä maailmassa ja vahvistamaan varhaiskasvatuksen tehtävää kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatus on tavoitteellista ja sitä suunnitellaan paikallisesti. Paikallista suunnittelua toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrää varhaiskasvatuksen järjestämisestä sekä pedagogisista tavoitteista varhaiskasvatuksen pedagogisessa toiminnassa sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöistä⁵.

1 Varhaiskasvatuslaki (540/2018)

2 Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

3 Varhaiskasvatuslaki 3 §

4 HE 148/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta, s. 30–31

5 Varhaiskasvatuslaki 21 ja 23 §

1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka⁶.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁷.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja henkilöstöä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti tarkennettavia asioita, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen paikallista suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selvittää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan varhaiskasvatuksen järjestäjällä⁸ kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa, jos ei erikseen muuta mainita. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2. Varhaiskasvatuksen paikallinen suunnittelu

Varhaiskasvatuksen paikallisessa suunnittelussa on otettava huomioon tämän perusteasiakirjan määräykset ja sisällöt. Varhaiskasvatusta suunnitellaan siten, että suunnittelu ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Varhaiskasvatuksen järjestäminen sisältää varhaiskasvatuksen suunnittelun lisäksi varhaiskasvatuksen toteuttamisen, arvioinnin ja kehittämisen. Paikallinen suunnittelu on strateginen ja pedagoginen työväline, joka tarkentaa varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaa ja toimipaikkojen työtä. Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi laatia tavoitteellisen varhaiskasvatuksen järjestämisen tueksi paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman⁹.

Paikallista suunnittelua tehdessä huomioidaan paikalliset erityispiirteet, eri toimintamuodot, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikallista suunnittelua voidaan tehdä eri varhaiskasvatuksen järjestäjien yhteistyönä. Paikallinen suunnittelu voi tarkentaa valtakunnallisia perusteita ja paikallisessa suunnittelussa tulee noudattaa lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämiä tavoitteita tai sisältöjä.

Varhaiskasvatuksen suunnittelussa otetaan huomioon paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma¹⁰
- kotoutumissuunnitelma¹¹
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma¹²

6 Varhaiskasvatuslaki 2 §

7 Varhaiskasvatuslaki 21 §

8 Varhaiskasvatuslaki 1 §

9 HE 111/2024 vp

10 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

11 Laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023) 16 § ja 18–23 §

12 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 b § ja Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 a §

- mahdollinen kestävä kehityksen suunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä varmistaa ja antaa edellytykset varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnitella, toteuttaa, arvioida ja kehittää varhaiskasvatusta paikallisesti.

Lapsille ja huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (ks. lisää arvioinnista luvussa 7). Lasten näkemykset on selvitettävä ja otettava huomioon¹³ varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä.

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajille annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja kehittämiseen. Paikallisen suunnittelun yhteydessä tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien asiantuntijoiden ja viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että paikallisessa suunnittelussa huomioidaan suomen kielellä, ruotsin kielellä ja saamen kielellä järjestettävä varhaiskasvatus¹⁴. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen järjestäjä huomioi suunnittelussa myös muilla kielillä¹⁵ annettavan varhaiskasvatuksen.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁶. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta¹⁷ tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen¹⁸ tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalan varhaiskasvatussuunnitelma rakentuu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta siten, että Sastamalan paikalliset tarkennukset ovat ohjaavassa asiakirjassa kunkin kappaleen lopussa. Sastamalan varhaiskasvatussuunnitelma on päivitetty viimeisimmän 26.3.2026 annetun muutosmääräyksen varhaiskasvatussuunnitelman perusteista mukaan ja muutokset astuvat voimaan 1.8.2026 alkaen. Sastamalan varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu ja hyväksytty suomen kielellä ja se julkaistaan ePerusteissa sekä kaupungin nettisivuilla. Paikallista suunnitelmaa noudatetaan Sastamalassa sekä kunnallisessa, että yksityisessä varhaiskasvatuksessa niin päiväkodeissa kuin perhepäivähoidossakin.

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma on päivitetty työryhmässä, johon kuuluu varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatussyksikön johtaja sekä varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö. Varhaiskasvatussuunnitelman päivittäminen on jatkuva prosessi, josta työryhmä vastaa. Työryhmän jäsenet ovat edustaneet omaa ammattiryhmäänsä ja käyneet vasun sisältöihin liittyviä keskusteluja kollegojensa sekä varhaiskasvatussyksiköiden henkilöstön kanssa.

13 Varhaiskasvatustalaki 20 §

14 Varhaiskasvatustalaki 8 §

15 HE 40/2018

16 Varhaiskasvatustalaki 24 §

17 Varhaiskasvatustalaki 65–73 §

18 Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013)

Huoltajat osallistuvat varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseen säännöllisesti toteutettavilla asiakaskyselyillä. Tuloksia on hyödynnetty varhaiskasvatuksen arvioinnissa ja kehittämisessä sekä varhaiskasvatussuunnitelman päivittämisessä. Asiakastytyväisyyskyselyssä saadaan välillisesti tietoa huoltajien lisäksi lasten kokemuksista varhaiskasvatuksessa.

Sastamalan varhaiskasvatussuunnitelmaa täydentävät seuraavat asiakirjat, suunnitelmat ja ohjeet:

- Sastamalan esiopetuksen opetussuunnitelma 2026
- Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2024
- Kestävän kehityksen suunnitelma 2024
- Lääkkeenantosuunnitelma 2026
- Hygieniaoheistus 2025
- Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksen liikunnan vuosisuunnitelma
- Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen digisuunnitelma
- Sastamalan hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma 2026-2035
- Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma
- Sastamalan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen liikkumisen vuosisuunnitelma
- Lapsen suojaamis ja rajaamistoimenpiteet varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa
- Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tiedonsiirto ohjeistus
- Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arkistointi ohjeistus
- Vuorohoidon linjaukset

Lisäksi varhaiskasvatusyksiköt laativat vuosittain varhaiskasvatuksen toimintavuosisuunnitelman, joka koostuu yksikkökohtaisesta ja ryhmäkohtaisesta osuudesta. Ryhmäkohtaisessa osuudessa täytetään tiimisopimusta ja ryhmävasua. Ryhmävasu on jatkuvasti toiminnan suunnittelun työkaluna, jota arvioidaan säännöllisesti ja muutetaan lapsiryhmän tarpeiden mukaan.

Varhaiskasvatusjohtaja edustaa Sastamalan varhaiskasvatusta lasten ja nuorten perhekeskuksen ohjausryhmässä. Lisäksi varhaiskasvatuksesta osallistutaan perhekeskusverkoston yhteistyöpalaveriin ja ollaan mukana kehittämässä moniammatillista yhteistyötä. Varhaiskasvatus tekee säännöllistä yhteistyötä esimerkiksi neuvolan kanssa paikallisten yhteisten tavoitteiden edistämiseksi.

Sastamalan varhaiskasvatuksessa on käytössä sähköinen asiakas- ja toiminnanohjausjärjestelmä eVaka, joka toimii myös sähköisen viestinnän kanavana varhaiskasvatuksen ja perheiden välillä. eVaka-järjestelmän tiedot siirtyvät valtakunnalliseen varhaiskasvatuksen tietovarantoon Vardaan, jota ylläpidetään osana erilaisista Opetushallituksen ylläpitämistä rekistereistä ja tietovarannoista koostuvaa rekisterikokonaisuutta.

Sastamalan kaupunki noudattaa EU:n yleistä tietosuojaa-asetusta (GDPR). Sastamalan kaupungin tietosuojakäytännöt löydät [täältä](#).

1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹⁹. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu²⁰ ja tarpeet. Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa²¹. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

¹⁹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

²⁰ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 148/2021 s. 34

²¹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista²².

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa²³.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin²⁴ osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja²⁵ osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot²⁶.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma²⁷. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²⁸. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy²⁹. Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti³⁰. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti pedagogiselle toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin, toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

22 HE 148/2021, s. 34

23 Varhaiskasvatustalaki 23 §

24 Varhaiskasvatustalaki 23 §

25 Varhaiskasvatustalaki 15 d §

26 Varhaiskasvatustalaki 23 § ja HE 148/2021 s. 34

27 Terveystuholalaki (1326/2010) 8 §

28 Varhaiskasvatustalaki 41 §

29 Varhaiskasvatustalaki 23 §

30 Varhaiskasvatustalaki 15 e §

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat pedagogiset tavoitteet toiminnalle sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot lapsen mahdollisesta lääkehoitosuunnitelmasta
- lapsen mielipiteet sekä henkilöstön ja huoltajan yhteisistä keskusteluista nousseet keskeiset näkemykset
- suunnitelman laatija ja suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä³¹. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä³² oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä³³.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan tässä luvussa ja muualla tässä perusteasiakirjassa perusteissa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa paikallisesti lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen käytännöt.

SASTAMALA

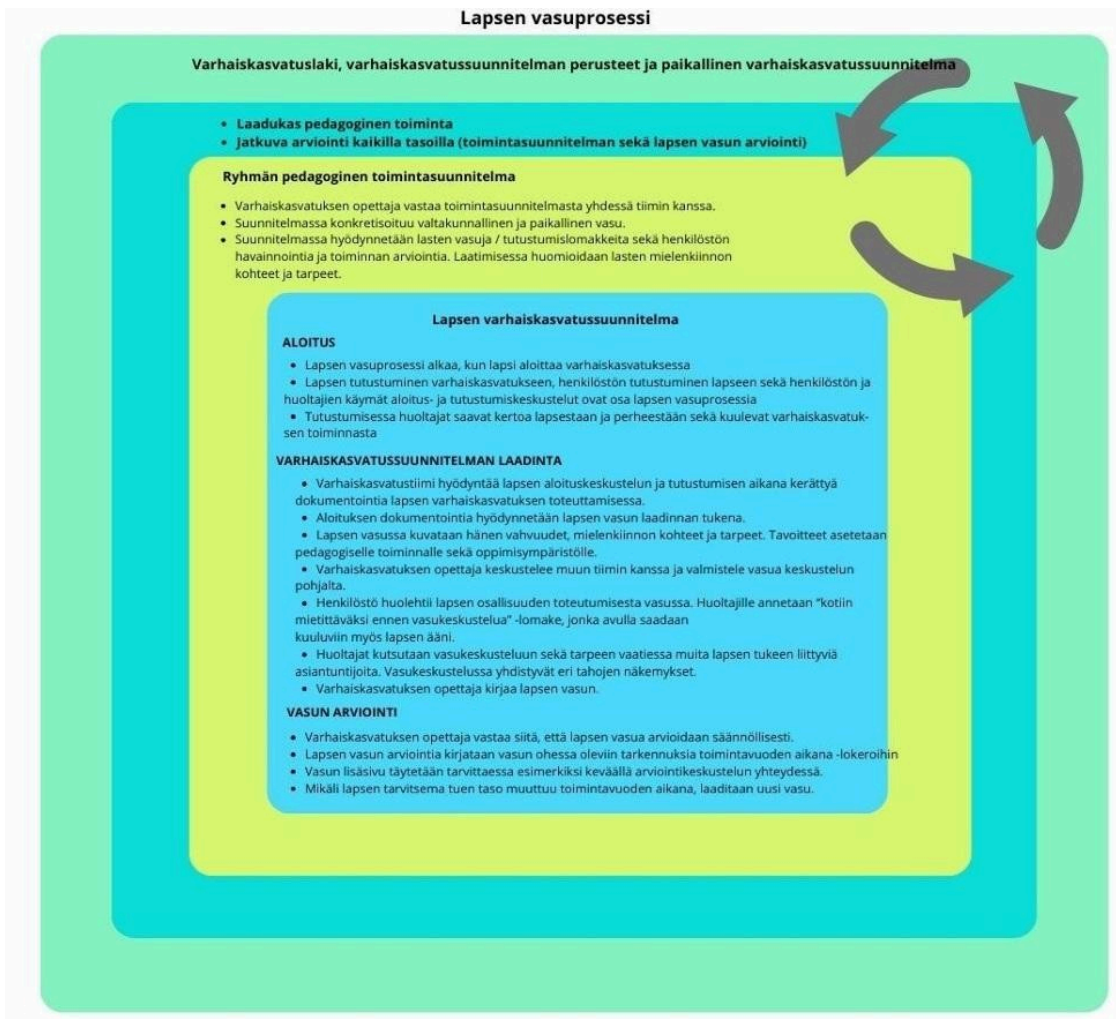
Sastamala

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessi koostuu erilaisista vaiheista, jotka ovat esitely alla olevassa kuvassa. Lapsen sekä huoltajien äänen kuuluville tuominen on erittäin tärkeä osa prosessia. Jokainen työntekijä vastaa omalta osaltaan laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamisesta vasuprosessissa.

³¹ Varhaiskasvatuslaki 40 §

³² Varhaiskasvatuslaki 41 §

³³ Varhaiskasvatuslaki 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma-prosessi

Sastamalan varhaiskasvatuksessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) on laadittu tähän mennessä kirjallisena dokumenttina, joka on ollut huoltajien luettavana paperiversiona. eVakan myötä olemme ottaneet vaiheittain käyttöön sähköiset asiakirjat, jolloin myös vasu tullaan laatimaan sekä taltioimaan jatkossa sähköisellä alustalla.

Lapsen näkemystä hänen omista vahvuuksista, kiinnostuksen kohteista ja tarpeistaan selvitetään ikätasoisesti esimerkiksi haastattelun ja kuvatuon avulla. Lapsen ajatuksia ja näkemyksiä kirjataan huoltajien toimesta kotona erilliseen *Kotiin mietittäväksi ennen vasu-keskustelua*-lomakkeeseen ja niitä on mahdollista täydentää päiväkodissa tai perhepäivähoidossa varhaiskasvatuksen henkilöstön toimesta. Tieto lapsen näkemyksistä kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsi voidaan ottaa mukaan varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluun.

Huoltajien näkemys lapsen vahvuuksista, kiinnostuksen kohteista ja tarpeista selvitetään myös kotona täytettävällä *Kotiin mietittäväksi ennen vasu-keskustelua*-lomakkeella ennen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelua. Huoltajaa kuullaan myös keskustelun aikana ja hänen näkemykset kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin osallistuvat lapsen huoltajat, päiväkodin henkilöstö sekä tarvittaessa muut lapsen kanssa työskentelevät yhteistyötahot. Mikäli lapsella on etähuoltaja, huolehtii varhaiskasvatuksen opettaja huoltajan mahdollisuudesta osallistua lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan ja arviointiin. Tarvittaessa keskustelu voidaan pitää esimerkiksi Teamsin välityksellä tai puhelimitse. Lähtökohtaisesti molemmat huoltajat kutsutaan samaan vasukeskusteluun. Etähuoltajan osallisuuden vahvistaminen kuuluu koko henkilöstön tehtäviin. Huoltajuudesta ja perheen kokoonpanosta ja siihen liittyvistä yhteydenpito- ja yhteistyökäytännöistä sovitaan varhaiskasvatuksen aloituskeskustelun yhteydessä ja tarpeen vaatiessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelussa.

Perhepäivähoidossa olevien lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laatii perhepäivähoitaja. Varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö ohjaa varhaiskasvatussuunnitelmien laadintaa tarpeen mukaan ja voi osallistua vasukeskusteluun tarvittaessa.

Tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessi on kuvattu tarkemmin luvussa 5.5.

Sastamalan varhaiskasvatuksessa on linjattu, että mikäli ryhmässä työskentelevällä varhaiskasvatuksen opettajalla ei ole koulutuksen antamaa kelpoisuutta, hän laatii vasuasiakirjat yhteistyössä ryhmän muun henkilöstön kanssa, mutta toinen yksikössä työskentelevä kelpoinen varhaiskasvatuksen opettaja tarkistaa laaditut vasuasiakirjat ja tekee tarvittaessa korjausehdotuksia asiakirjan laatineelle työntekijälle. Näin toimimalla kelpoinen varhaiskasvatuksen opettaja vastaa siitä, että asiakirja on laadittu pedagogisesti oikein. Tarkastuksen ja hyväksynnän jälkeen kelpoinen varhaiskasvatuksen opettaja allekirjoittaa vasuasiakirjan. Hän on asiakirjassa laatimisesta vastaava henkilö.

Jos ryhmässä työskentelee kaksi varhaiskasvatuksen opettajaa, joista toisella on koulutuksen antama kelpoisuus, kelpoinen opettaja vastaa koko ryhmän vasujen laadinnasta. Mikäli päiväkodissa ei ole vasun laadintahetkellä lainkaan kelpoisuuden omaavia varhaiskasvatuksen opettajia, asiakirjan tarkistaa ja allekirjoittaa varhaiskasvatussyksikön johtaja.

Mikäli lapsi siirtyy toiseen yksikköön tai esiopetukseen Sastamalan kaupungin sisällä, lapsen pedagogiset asiakirjat siirtyvät hänen mukana. eVakan myötä asiakirjat tulevat vaihteittain siirtymään sähköisesti. Mikäli lapsi siirtyy toiseen kuntaan, siirretään pedagogiset asiakirjat tulostettuina paperiversioina huoltajien välityksellä tai heidän luvullaan suoraan uuteen yksikköön. Lapsen varhaiskasvatuksen aikaiset pedagogiset asiakirjat siirretään arkistoon lapsen siirtyessä kouluun.

1.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että paikallisessa suunnittelussa noudatetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Järjestäjä tarkentaa paikallisen suunnittelun avulla lain velvoittamista sekä tässä asiakirjassa määrättävistä asioista, sopii tarvittavien tahojen kanssa yhteisistä toimintatavoista ja konkretisoi varhaiskasvatuksen toteuttamista, arviointia ja kehittämistä toimipaikoissa. Paikallisen suunnittelun avulla järjestäjä huolehtii tavoitteellisen varhaiskasvatuksen toteutumisen edellytyksistä varhaiskasvatuksen toimipaikoissa ja lapsiryhmissä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä varhaiskasvatuksen paikallisessa suunnittelussa tarkennetaan. Paikallisesti määritellään, mitkä asiat vaativat järjestäjän osalta myös päätöksen tekemistä.

Paikallista suunnittelua tehdessä varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määräystä toteutetaan. Paikallisesti tarkennetaan

- miten paikallisessa suunnittelussa huomioidaan suomen kielellä, ruotsin kielellä ja saamen kielellä järjestettävä varhaiskasvatus sekä tarvittaessa muilla kielillä annettava varhaiskasvatus*
- millaista paikallisen suunnittelun rakennetta käytetään. Jos varhaiskasvatuksen järjestäjä laatii paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman, voi sen tehdä kokonaan tai osittain järjestäjä-, yksikkö-, toimipaikka-, ryhmä- tai toimintamuotokohtaisena tai alueellisina suunnitelmoina*
- miten paikalliset erityispiirteet, varhaiskasvatuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat paikalliset suunnitelmat otetaan huomioon*
- miten varhaiskasvatuksen järjestäjä varmistaa, että varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on edellytykset osallistua paikalliseen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen*
- miten lapset ja huoltajat osallistuvat varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin toimipaikassa*
- miten lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä selvitetään ja otetaan huomioon lapsen mielipide ja toivomukset*

- *miten huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin*
- *lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta. Järjestäjä määrittelee lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, seurantaan ja arviointiin liittyvän yhteistyön ja vastuut varhaiskasvatuslain sekä tämän perusteasiakirjan mukaisesti. Lisäksi tarkennetaan, miten huoltajille annetaan mahdollisuus valmistautua keskusteluun hyvissä ajoin sekä miten lapsen näkemykset otetaan huomioon lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa*
- *miten yhteistyö toteutetaan esiopetuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa*
- *varhaiskasvatuksen salassa pidettävien tietojen käsittelyyn ja säilyttämiseen liittyvät käytännöt*
- *varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt sekä niihin liittyvät yhteistyökäytännöt*
- *miten paikallisesta suunnittelusta viestitään.*

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä ja eriarvoistumista. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä³⁴ sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina³⁵. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana³⁶. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen³⁷ koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla³⁸.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti³⁹. Varhaiskasvatuksen valvontaviranomaisia⁴⁰ ovat kunnan tai kuntayhtymän järjestämän ja tuottaman varhaiskasvatuksen osalta Lupa- ja valvontavirasto. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta⁴¹ vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, sekä Lupa- ja valvontavirasto. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ilmoitusvelvollisuus huomattessaan epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa, ja ilmoituksen vastaanottaneen varhaiskasvatuksen toimipaikan toiminnasta vastaavan henkilön tulee viivytyksettä käynnistää tarvittavat toimet epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan poistamiseksi.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä⁴². Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet⁴³ perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös

34 Varhaiskasvatustilain 3 §

35 Varhaiskasvatustilain 5 § 4 momentti

36 Varhaiskasvatustilain 1 §

37 Varhaiskasvatustilain 12 §

38 Varhaiskasvatustilain 1 ja 12 §

39 Varhaiskasvatustilain 5 § 2 momentti

40 Varhaiskasvatustilain 50, 52 ja 53 §

41 Varhaiskasvatustilain 50 ja 52 §

42 Varhaiskasvatustilain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

43 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

hallintolakia⁴⁴ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta⁴⁵. Suomen perustuslain⁴⁶ mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki⁴⁷, tasa-arvolaki⁴⁸, Euroopan ihmisoikeussopimus⁴⁹, YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁵⁰, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista⁵¹, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁵² sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁵³.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea⁵⁴, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä⁵⁵. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Varhaiskasvatuksen järjestäjän on tarpeen mukaan toimittava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien tahojen kanssa lapsen tarvitseman tuen ja palvelujen⁵⁶ kokonaisuuden arvioimiseksi, suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi (katso luku 3.3).

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatustalakea⁵⁷, sosiaalihuoltolakea⁵⁸, vammaispalvelulakea⁵⁹, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁶⁰ ja terveydenhuoltolakea⁶¹ sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatustalakeissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen suunnittelun ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatustalakein⁶² mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatustalakeisympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatustalakehenkilöstön välillä;

44 Hallintolaki (434/2003)

45 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

46 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

47 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

48 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

49 Euroopan ihmisoikeussopimus 1990

50 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

51 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

52 YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

53 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

54 Varhaiskasvatustalake 15 a §

55 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

56 Varhaiskasvatustalake 7 §

57 Varhaiskasvatustalake 15 a §

58 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

59 Vammaispalvelulaki (675/2023)

60 Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

61 Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

62 Varhaiskasvatustalake 3 §

6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille⁶³ varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa myös jo ennen kuin lapselle haetaan⁶⁴ varhaiskasvatuspaikkaa. Huoltajalle on annettava mahdollisuus⁶⁵ osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen. Lisäksi huoltajalle annetaan mahdollisuus saada tietoa lapsen varhaiskasvatuspäivästä. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁶⁶. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁶⁷. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu⁶⁸. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä⁶⁹. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁷⁰. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁷¹.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁷² suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1). Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä⁷³ opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta

63 Varhaiskasvatuslaki 16 §

64 Varhaiskasvatuslaki 17 §

65 Varhaiskasvatuslaki 20 §

66 Varhaiskasvatuslaki 7 §

67 Varhaiskasvatuslaki 10 §

68 Varhaiskasvatuslaki 11 §

69 Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

70 Varhaiskasvatuslaki 25 §

71 Varhaiskasvatuslaki 75 §

72 Varhaiskasvatuslaki 10 §

73 Varhaiskasvatuslaki 7 §

terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁷⁴.

2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatustoinnista ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatustoinnissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta.⁷⁵ Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon varhaiskasvatusta suunniteltaessa ja tavoitteita täsmennettäessä. Varhaiskasvatuksen lapsiryhmät ja henkilöstörakenne⁷⁶ tulee muodostaa siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatustarjonnista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta⁷⁷ annetaan varhaiskasvatustarjonnasta hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatustarjonta on yleisin varhaiskasvatustarjonta. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoitus- ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä⁷⁸. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatustarjonnassa voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁷⁹.

Varhaiskasvatustarjonta korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatustarjonnasta opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁸⁰. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatustarjonnasta opettajilla. Varhaiskasvatustarjonnasta opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatustarjonnasta henkilöstö suunnittelevat, toteuttavat, arvioivat ja kehittävät toimintaa yhteistyössä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatustarjonta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka⁸¹. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatustarjonnana⁸². Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁸³. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta.

74 Sosiaalihoitolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

75 Varhaiskasvatustarjonta 1 §

76 Varhaiskasvatustarjonta 34, 35 ja 38 §

77 Varhaiskasvatustarjonta 4 ja 16 §

78 Varhaiskasvatustarjonta 34–38 §

79 Varhaiskasvatustarjonta 25 §

80 Varhaiskasvatustarjonta 2, 25 ja 35 §

81 Varhaiskasvatustarjonta 1 ja 38 §

82 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) 2 §

83 Varhaiskasvatustarjonta 38 §

Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatustavan tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua⁸⁴ muita enemmän.

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa⁸⁵.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalassa varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Sastamalan kaupungilla työskentelee seitsemän varhaiskasvatustaloyksikön johtajaa sekä -apulaisjohtajaa, jotka vastaavat omilla alueillaan varhaiskasvatus- ja esiopetustoiminnasta. Omassa kodissaan työskentelevien perhepäivähoitajien työskentelystä vastaa kaksi varhaiskasvatuksen palvelupäällikköä.

Keskustan alueella toimii myös kaksi Norlandian yksityistä palvelusetelipäiväkotiä, joilla on yhteinen esihenkilö. Palvelusetelipäiväkotien valvonnasta vastaa toinen varhaiskasvatuksen palvelupäälliköistä yhdessä varhaiskasvatusjohtajan kanssa. Palvelusetelipäiväkodeissa noudatetaan Sastamalan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Perhepäivähoidon varahoito järjestetään päiväkodeissa eri alueilla sovitulla tavalla.

Vuorohoitoa järjestetään pohjoisella alueella Häijään päiväkodissa arkisin klo 5–23. Ympäri vuorokautinen varhaiskasvatus ja esiopetus järjestetään keskustan alueella Ojansuun päiväkodissa. Vuorohoidon linjaukset -ohjeistus jaetaan vuorohoitoa tarvitseville perheille. Ennen päätöstä vuorohoidosta tulee perheen toimittaa työnantajan vuorotyötodistus. Vuorohoitoa järjestetään huoltajien työn, opiskelun ja työmatkojen tarpeen mukaan. Vuorohoitoon ei ole subjektiivista varhaiskasvatusoikeutta.

Varhaiskasvatuksen palveluohjaus on keskitetty kahdelle varhaiskasvatuksen palvelupäällikölle. Päätöksen lapsen varhaiskasvatuspaikasta eri yksikköön tekee varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö yhteistyössä varhaiskasvatustaloyksikön johtajan kanssa. Varhaiskasvatuksen palvelupolku on kuvattu tarkemmin luvussa 2.3.

⁸⁴ Varhaiskasvatustaloylaki 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

⁸⁵ Varhaiskasvatustaloylaki 13 §

2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajan ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapsen kanssa. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Keskusteltaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁸⁶.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia ja ennakoitavia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirroksessa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä⁸⁷.

SASTAMALA

Sastamala

Varhaiskasvatuksen palveluohjauksesta Sastamalassa vastaavat varhaiskasvatuksen palvelupäälliköt. Palveluohjaus perustuu asiakkaan kunnioittavaan kohtaamiseen sekä perheiden tarpeiden ja näkökulmien kuulemiseen. Varhaiskasvatushakemuksen perusteella lapselle kartoitetaan varhaiskasvatuspaikka. Huoltajalla on varhaiskasvatushakemusta tehdessään mahdollisuus lisätä hakemukselle kolme ensisijaista toivetta varhaiskasvatussyksikön suhteen. Toiveita pyritään huomioimaan mahdollisuuksien mukaan. Varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö on tarvittaessa huoltajiin yhteydessä, mikäli varhaiskasvatuspäätöksen tueksi tarvitaan lisää tietoa. Varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö ja varhaiskasvatussyksikön johtaja tekevät yhteistyötä lapsen varhaiskasvatuspaikasta päätettäessä.

Palvelupäällikkö tekee lapsen varhaiskasvatuspaikasta sähköisen päätöksen eVakassa ja välittää tiedon yksikön johtajalle. Yksiköstä ollaan yhteydessä huoltajaan ja sovitaan tarkemmin aloituksen järjestelyistä. Lapsen varhaiskasvatuksen aloitus on tärkeä siirtymävaihe, jota tulee

⁸⁶ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5 kohta

⁸⁷ Esimerkiksi varhaiskasvatuslaki 40–42 §

suunnitella huolellisesti. Yksikkö huolehtii, että huoltajien ja lapsen tutustuminen yksikköön ja aloituskeskustelut toteutuvat suunnitellusti.

Aloituskeskustelussa ja tutustumisessa on tärkeää luoda luottamuksellinen suhde perheeseen. Huoltajille annetaan mahdollisuus kertoa lapsestaan, perheestään ja varhaiskasvatukseen aloitukseen liittyvistä asioista ja ne huomioidaan lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa. Tutustumislomakkeen voi lähettää sähköisesti kotiin täytettäväksi tai sen pohjalta voidaan keskustella aloituksen yhteydessä.

Suosittellemme lapsen tutustumista päiväkotiin / perhepäivähoitoon yhdessä huoltajan kanssa vähintään kerran ennen varhaiskasvatuksen aloittamista, mutta tutustumiskertoja on mahdollista järjestää tarpeen mukaan useamminkin. Ryhmän henkilöstö rakentaa myönteistä vuorovaikutusta perheeseen ja lapseen aktiivisesti tutustumisessa.

Aloituksen lisäksi varhaiskasvatuksessa lapsella on myös muita siirtymävaiheita, jotka tulee suunnitella huolella.

Lapsen siirtyessä päiväkotiryhmästä tai perhepäivähoidosta esiopetukseen, huoltajat täyttävät yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan tai perhepäivähoitajan kanssa tiedonsiirtolomakkeen, jossa kuvataan lapsen vahvuudet, mielenkiinnonkohteet, taidot, tarpeet, sekä mahdollinen varhaiskasvatuksessa käytössä ollut tuki. Lisäksi tiedonsiirtoon kirjataan lapsen ja perheen ajatukset esiopetuksen aloitukseen liittyen. Varhaiskasvatusyksikön johtaja vastaa siitä, että tiedonsiirtolomake on valmis ja siirtyy eVakan kautta lapsen tulevaan esiopetusryhmään viikkoon 20 mennessä.

Huoltajat ja lapsi kutsutaan tutustumaan uuteen tulevaan esiopetusyksikköön kevään aikana. Tutustumisessa käydään läpi oppimisympäristön lisäksi arjen käytänteisiin liittyviä toimintatapoja.

2.4. Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁸⁸, varhaiskasvatustilain⁸⁹ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia⁹⁰ koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseen, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Henkilöstön tehtävänä on aktiivisesti puuttua kiusaamiseen, rasismiin ja väkivaltaan. Henkilöstö huolehtii, että jokainen lapsi kokee varhaiskasvatuksessa olonsa turvalliseksi, eikä tule ulossuljetuksi.

Lapsen oikeudet

⁸⁸ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

⁸⁹ Varhaiskasvatustilain 20 §

⁹⁰ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävää ja oikea-aikaista tukea⁹¹ varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus⁹² saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, vammasta, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkömyksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle⁹³. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

SASTAMALA

Sastamala

Strategiset periaatteet ja lasten hyvinvointisuunnitelman painopisteet ja tavoitteet

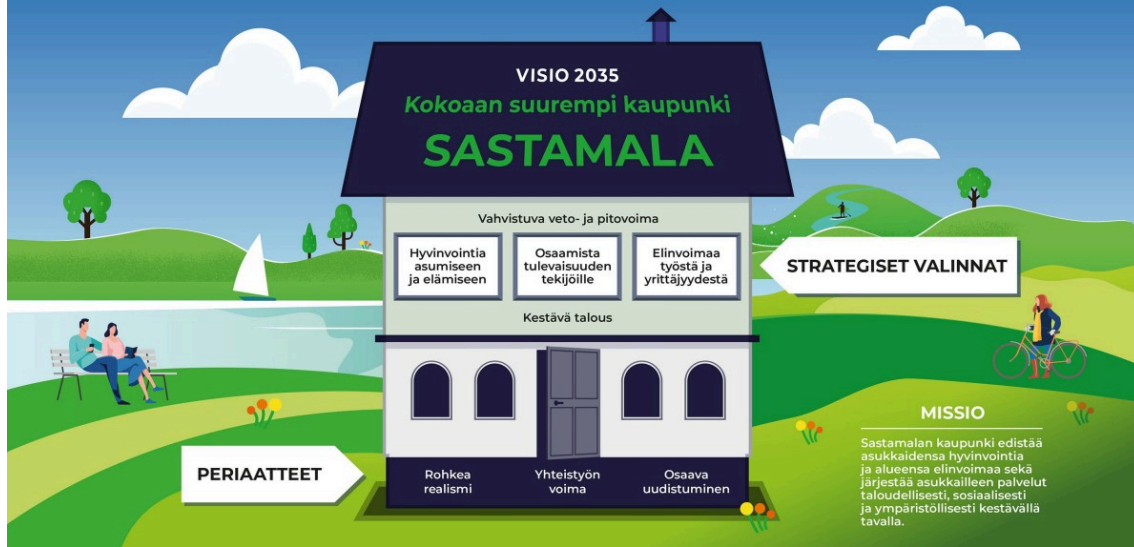
Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteiden lisäksi Sastamalan varhaiskasvatusta toteutetaan kaupungin strategisten periaatteiden ja hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman asettamien tavoitteiden mukaisesti. Sastamalan kaupungin strategiset periaatteet ovat rohkea realismi, osaava uudistuminen ja yhteistyön voima.

91 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

92 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

93 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

SASTAMALAN STRATEGIA 2026–2035

Sastamalan kaupungin strategia

Sastamalan varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa strategisilla periaatteilla tarkoitetaan:

Rohkea realismi:

- yksilön rohkeus tunnistaa omat voimavarat ja osaaminen
- ymmärrys jatkuvasta uudistumis- ja muutostarpeesta yksikkö- ja varhaiskasvatuksen toimialan tasolla
- toiminnan kehittäminen jo olemassa olevilla resursseilla

Osaava uudistuminen:

- arviointiin, tarpeeseen, tietoon, määräyksiin pohjautuva suunnitelmallinen uudistuminen
- toteutetaan henkilöstön yhteisillä koulutuksilla ja osallistamisella
- huomioidaan muutos- ja tiedolla johtamisen tärkeys

Yhteistyön voima:

- vuorovaikutuksen ja tiimityön tärkeys
- eri yksiköiden ja johtajien välinen yhteistyö
- moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Sastamalan kaupungin hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmassa sovittuja lasten ja nuorten toiminnalle asetettuja painopisteitä ja tavoitteita sitoudutaan toteuttamaan koko kaupungin varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMA

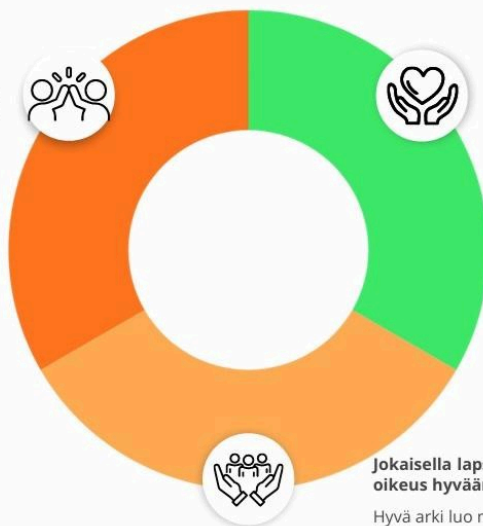
"Hyvinvointi tehdään yhdessä, lapset ja perheet mielessä, ketään ei yksin jätetä, koko systeemi käsikädessä."

Osallisuus

Osallisuus syntyy siitä, että kaikilla on sama mahdollisuus. Osallisuus antaa voimaa vaikuttaa omaan arkeen, kouluun ja kotikaupunkiin.

Lapsi ja nuori voi hyvin varhaiskasvatuksessa, koulussa ja oppilaitoksessa. Turvallinen ja hyvinvointia tukeva kasvu- ja oppimisarki luo turvallisen kasvupolun.

Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus hyvään arkeen

Hyvä arki luo mahdollisuuksia kasvaa ja olla oma itsensä. Hyvään arkeen kuuluvat mm. turvallinen lähipiiri, terveelliset elintavat ja viihtyisä asuinympäristö.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tasa-arvoisuus ja yhdenvertaisuus korostuvat lasten osallisuudessa, vuorovaikutus- ja ohjaustilanteissa sekä huoltajien ja organisaation muiden toimijoiden kohtaamisissa, materiaalivalinnoissa ja seksuaalisuuteen ja/tai sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemisessä ja poistamisessa. Jokaisessa Sastamalan varhaiskasvatus- ja esiopetusyksikössä tulee pohtia yksikkö- ja ryhmäkohtaisesti, miten lasten erilaiset ominaisuudet kuten sukupuoli, etninen tausta tai kieli vaikuttavat lasten osallisuuteen. Henkilöstö huomioi huoltajien näkemykset ja tekee yhteistyötä heidän kanssa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja toteuttamiseksi.

Käsitteitä

Tasa-arvolla tarkoitetaan sukupuolten välistä tasa-arvoa (Sosiaali- ja terveysministeriö). Tasa-arvolain tarkoitus on estää sukupuoleen kohdistuvaa syrjintää (Sosiaali- ja terveysministeriö). Jokaisella ihmisellä tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet muun muassa osallisuuteen ja koulutukseen, sukupuolesta riippumatta. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan varhaiskasvatuksen rooli korostuu sukupuolen ilmaisun ja sukupuoli-identiteettiin perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisyssä.

Yhdenvertaisuus käsittää laajemmin ihmisten välisiä eroavaisuuksia. Yhdenvertaisuuslain määrittelemiin syrjinnän perusteisiin kuuluu seksuaalinen suuntautuminen, mielipide, terveydentila, vammaisuus, kieli, kansalaisuus, uskonto, alkuperä, ikä, perhesuhteet, ammattiyhdistystoiminta, poliittinen toiminta ja muu henkilöön liittyvä syy (OPH).

Syrjinnällä tarkoitetaan jonkin henkilön erilaista kohtaamista tilanteessa, jossa toisia on kohdeltu eri tavoin. Uhkailu, häirintä, vihapuhe, nimittely ja huono kohtelu ovat esimerkkejä syrjivästä käyttäytymisestä (THL). Syrjintä vaikuttaa vahvasti syrjityn hyvinvointiin ja itsetuntoon (THL).

Kestävä kehitys

Kestävän elämäntavan periaatteiden toteuttamisessa hyödynnetään Sastamalan varhaiskasvatuksen kestävän kehityksen - suunnitelmaa. Suunnitelma on linjassa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden arvopohjan ja kaupungin strategisten valintojen kanssa. Sastamalan varhaiskasvatuksessa painotetaan ympäristökasvatusta ja suhtautumista luontoon. Kestävän kehityksen toteutumista arvioidaan ja kehitetään yksikkökohtaisesti.

Varhaiskasvatuksessa keskustellaan kaupungin strategiasta, arvoista, inklusiosta, tasa-arvosta, yhdenvertaisuudesta ja kestävästä kehityksestä sekä sovitaan, miten niitä toteutetaan käytännössä. Varhaiskasvatusyksikön johtaja kirjaa yhdessä sovitut konkreettiset kehittämistoimenpiteet ja toimintatavat lukuvuosisuunnitelmaan lukuvuoden alkaessa ja niiden toteutumista arvioidaan vähintään kerran vuodessa.

2.5. Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁹⁴.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan

⁹⁴ Varhaiskasvatuslaki 2 ja 23 §

tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetuksessa huomioidaan lapsille luontainen uteliaisuus ja tutkimisen halu. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

2.7. Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvamisen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisessa suunnittelussa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

2.7.1. Ajattelu ja oppiminen (001)

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelulle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään erilaisia ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalan varhaiskasvatuksessa toiminta ja sen suunnittelu perustuvat lapsen vahvuuksien tunnistamiseen sekä lapselle ominaisiin tapoihin toimia ja oppia. Leikki on lapselle luonnollinen tapa oppia ja jäsentää todellisuutta. Leikin avulla lapsi ilmaisee ajatuksiaan, joita kuuntelemalla ja joihin tarttumalla henkilöstö suunnittelee toimintaa, joka parhaiten tukee kunkin lapsen oppimista. Arjessa on tärkeää tarttua lasten aloitteisiin ja tarvittaessa joustaa suunnitelmista lasten pohdinnan, ihmettelyn ja tutkimisen mahdollistamiseksi etsien niihin yhdessä vastauksia. Tämä edellyttää henkilöstön aitoa läsnäoloa ja tilanneherkkyyttä.

2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002)

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida ja pohtia omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003)

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikkumisen ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ja käyttäytymisen säätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, ymmärtämään, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

SASTAMALA

Sastamala

Lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi luo perustan uusien taitojen oppimiselle. Tässä merkityksellistä on ravinnon, liikunnan, levon ja mielen hyvinvoinnin muodostama kokonaisuus. Sastamalan varhaiskasvatuksessa lapsella on mahdollisuus lepoon varhaiskasvatuspäivän aikana. Otamme mahdollisuuksien mukaan huomioon perheiden toiveet sekä lasten yksilölliset tarpeet **lepoon** ja rentoutumiseen. Lasten ja huoltajien kanssa keskustellaan levosta, unen tarpeesta ja rauhoittumista tukevista tavoista.

Sastamalan varhaiskasvatuksessa yhtenä tavoitteena on liikunnallisen toimintakulttuurin luominen, jossa innostetaan lapsia liikkumaan sekä luodaan liikkumiseen ja aktiivisuuteen kannustava toimintaympäristö. Varhaiskasvatuksessa liikutaan ja ulkoillaan päivittäin ja retket lähiympäristöön ovat keskeinen osa varhaiskasvatuksen toimintaa. Sastamalan kaupunki on mukana Liikkuva varhaiskasvatus-ohjelmassa. Liikkuva varhaiskasvatus on valtakunnallinen liikkumisen ja hyvinvointiohjelma, jonka tavoitteena on

- Mahdollistaa jokaiselle lapselle mahdollisuus liikkumiseen ja liikkumisen iloon aktiivisessa toimintaympäristössä
- Mahdollistaa lapsen liikkumisen kaksi tuntia päivässä, joka kattaa noin 2/3 fyysisen aktiivisuuden suosituksesta

- Tarjota varhaiskasvattajille välineitä lasten liikkumisen lisäämiseen sekä oman työn kehittämiseen.

Liikkumista tukevat rakenteet varhaiskasvatuksessa

Ruokakasvatuksessa tavoitteena on myönteisen ruokasuhteen luominen. Lasta ohjataan terveellisiin, monipuolisiin ravintotottumuksiin ja ruoan kunnioittamiseen. Jokaisessa yksikössä laaditaan yhteiset ruokailun toimintatavat ja jokainen ruokailutilanne nähdään kasvatustilanteena, jossa henkilöstö toimii omalla esimerkillään mallina lapsille ruokaillen yhdessä lasten kanssa.

Ruokailusta luodaan myönteinen yhdessäolutilanne, jossa lasta rohkaistaan tutustumaan uusiin ruokalajeihin lapsen yksilöllisyyttä kunnioittaen. Tiukka rajoittaminen, syömään painostaminen tai ruoalla palkitseminen eivät kuulu Sastamalan varhaiskasvatuksen toimintatapoihin. Ruokailutilanteissa opetellaan hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisen kulttuuria.

Ennen ruokailutilannetta lasta autetaan valmistautumaan tulevaan ruokailuun kertomalla tarjolla olevasta ruoasta. Lasten vaikutusmahdollisuutta tuetaan ohjaamalla heitä ikänsä ja taitojensa mukaisesti ruoan itsenäisessä annostelussa. Pienemmät lapset voivat vaikuttaa annoskokoonsa siten, että heiltä kysytään, ottavatko paljon vai vähän. Tarjolla oleva ruoka nähdään kokonaisuutena, jolloin lapsi saa samanaikaisesti tarjolle myös leivän ja ruokajuoman ja lapsi voi itsenäisesti päättää, missä järjestyksessä ruokansa syö. Ruokaa opetellaan pyytämään hyviä pöytätapoja noudattaen ja ruokailun päätteeksi siitä kiitetään.

Lapsilla mahdollisesti ilmeneviin syömisen pulmatilanteisiin suhtaudutaan ymmärtävästi ja niihin etsitään ratkaisua yhdessä huoltajien ja tarvittaessa ravitsemusterapeutin kanssa.

Kehotunnekasvatus sisältää tietoa kehosta, tunteista ja oikeuksista. Sen avulla tuetaan lasten myönteisen kehonkuvan kehittymistä, opitaan suojelemaan itseä ja toisia, sekä kunnioittamaan kaikenlaisia kehoja.

Kehotunnekasvatuksen kahdeksan aihetta ovat:

- 1) Keho ja kehitys

- 2) Tunteet
- 3) Läheisyys, hyvä olo ja itsetunto
- 4) Ympäristö ja muut ihmiset
- 5) Hyvinvointi ja terveys
- 6) Lisääntyminen
- 7) Normit ja tavat
- 8) Oikeudet

Jokaiseen aiheeseen kuuluu tietoja ja taitoja, joita opitaan yhdessä lasten kanssa. Opetus tapahtuu niin, että se sopii lasten ikätasolle. Myös myönteisen asenteen opettaminen kuuluu kehotunnekasvatukseen ja sen kaikkiin aiheisiin. Henkilöstön osaamisen tukena on mahdollista käyttää erilaisia tunne ja turvataitomateriaaleja, kuten tunnekortteja, lastenkirjallisuutta sekä digitaalisia materiaaleja

2.7.4. Monilukutaito (004)

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksessa monilukutaitoa ja digitaalista osaamista toteutetaan Sastamalan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen digisuunnitelman mukaan, joka on laadittu Uudet lukutaidot-hankkeessa.

Monilukutaitoa harjoitellaan varhaiskasvatuksen oppimisen eri alueilla. Varhaiskasvatuksessa luodaan käsitys digitaalisesta ajattelusta, miten tietotekniset laitteet toimivat ja miten niitä voi hyödyntää. Käsitys luodaan keskustelujen, leikkien, pelien, digitaalisten materiaalien, kuvien ja videoiden avulla. Lasten kanssa opitaan vastuullista käyttöä ja digitaalisten välineiden yhdistämistä muuhun tekemiseen esimerkiksi kuvaamisen avulla.

Sastamalan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen digisuunnitelmassa on tarkemmin vinkkejä lasten digitaalisia taitojen, medialukutaitojen sekä ohjelmointiosaamisen oppimiseen. Digisuunnitelman myötä Sastamalan varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen on luotu yhtenäiset toimintamallit uusien lukutaitojen opettamiseen. Niiden tarkoituksena on vahvistaa laadukasta ja yhdenvertaista varhaiskasvatusta ja esiopetusta.

2.7.5. Digitaalinen osaaminen (005)

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006)

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

SASTAMALA

Sastamala

Osallisuus varhaiskasvatuksessa tarkoittaa ennen kaikkea sitä, että lapsi kokee olevansa osa ryhmää ja yhteisöä sekä siinä tapahtuvaa vuorovaikutusta omista lähtökohdistaan käsin. Osallisuus on tunne yhteisöön kuulumisesta ja kohdatuksi tulemisesta sekä yhdessä tekemistä, kunnioittavaa vuorovaikutusta ja mielipiteiden kuulemistä arjessa ja arjen eri tilanteissa. Lapsi on osa yhteisöä, johon kuuluu. Lapsella on mahdollisuus vaikuttaa, tehdä aloitteita ja kertoa mielipiteensä, mutta samalla kuunnella toisten mielipiteitä ajatuksia ja ideoita ja ottaa ne huomioon.

Sastamalan varhaiskasvatuksessa arki rakennetaan niin, että lapselle annetaan tilaa ajatella ja tehdä valintoja, saada äänensä kuuluviin ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Osallisuus mahdollistuu, kun henkilöstö on jatkuvasti aktiivisena ja läsnäolevana sekä tarttuu lasten aloitteisiin ja kiinnostuksen kohteisiin käyttäen niitä toiminnan ja sen suunnittelun lähtökohtana.

Osallisuudessa jokaisen lapsen kuuleminen juuri hänelle sopivalla tavalla on tärkeää; henkilöstön herkkyyden havainnoida lasta ja ennen kaikkea aito läsnäolo ja keskustelu arjen tilanteissa. Lapsen

osallisuus ei tarkoita, että lapsi saisi päättää kaikesta. Lapsen arkeen kuuluvat tietyt rutiinit, joiden noudattaminen luo lapselle turvaa, mutta rutiinien sisällä on pienempiä, lapselle sopia asioita, joista hän voi ikätasonsa mukaisesti päättää.

Osallisuus ei ole sama asia kuin osallistuminen, sillä osallisuuteen kuuluu oleellisesti vapaaehtoisuuden käsite, kaikkien ei tarvitse olla kiinnostuneita samoista asioista eikä osallistua samoihin asioihin. Henkilöstö havainnoi, mikä on lapselle ominainen tapa toimia yksilönä ja ryhmän jäsenenä ja mitkä ovat lapsiryhmän kiinnostuksen kohteita. Henkilöstön tehtävänä on tuoda lasten saataville monipuolisia toimintamahdollisuuksia ja mahdollistaa monenlaista tekemistä innostavan oppimisympäristön kautta. Lelut, kirjat, pelit ja muut toimintavälineet ovat näkyvillä, jolloin ne houkuttelevat lapsia tarttumaan niihin ja siten tukevat lapsen osallisuutta. Saatavilla olevia välineitä vaihdellaan säännöllisesti ja lasten mielipiteitä otetaan huomioon valittaessa kulloinkin esillä olevia välineitä.

Sastamalan varhaiskasvatuksessa päivittäistä toimintaa toteutetaan pääosin pienryhmissä. Pienryhmätoiminta osaltaan mahdollistaa jokaisen lapsen yksilöllisemmän huomioimisen ja toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen jokaisen lapsen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet huomioiden. Pienryhmätoiminta lisää lasten kokemusta osallisuudesta, sillä näin he saavat paremmin äänensä kuuluviin ja rohkaistuvat osallistumaan yhteiseen toimintaan pienessä ryhmässä.

2.8. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Suunniteltaessa varhaiskasvatusta paikallisesti keskustellaan siitä, mitä tässä luvussa määrätty varhaiskasvatuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet (luvut 2.1–2.3 ja 2.6) merkitsevät ja miten varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia eri toimintamuodoissa. Lisäksi paikallisesti keskustellaan miten arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5) ja laaja-alainen osaaminen (luku 2.7) huomioidaan paikallisessa suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

Paikallisesti tarkennetaan lisäksi

- varhaiskasvatuksen järjestäminen ja eri toimintamuodot sekä niiden välinen yhteistyö paikallisesta näkökulmasta*
- miten neuvontaa ja ohjausta tarjotaan huoltajille heidän käytettävissään olevista varhaiskasvatuspalveluista*
- periaatteet, joilla lapsiryhmät muodostetaan*
- siirtymäkäytännöt, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, siirtyy varhaiskasvatuksen aikana toiseen ryhmään tai toiseen toimipaikkaan sekä lapsen siirtyessä esiopetukseen tai toisen varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaan.*

Tämän luvun sisältöjä ja tavoitteita syvennetään seuraavissa luvuissa, joissa käsitellään toimintakulttuuria, pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä lapsen tukea.

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria⁹⁵ kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

95 HE 148/2021 s. 30–31

3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti⁹⁶.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalan varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta. Lisäksi varhaiskasvatuksen vastuualueelle johdetaan kaupungin strategiasta ja arvopohjasta vuosittain toiminnalliset tavoitteet.

Inklusiivisten toimintatapojen kehittämisessä ja toteuttamisessa on tärkeää löytää ratkaisuja lapsiryhmän ja siihen kuuluvien lasten yksilöllisiin tarpeisiin. Sastamalassa nähdään tärkeänä jokaisen lapsen lähtökohtainen oikeus omassa lapsiryhmässään tapahtuvaan varhaiskasvatukseen sekä kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeen. Lapsiryhmän henkilöstöresurssia arvioidaan uusia lapsiryhmiä muodostettaessa tai ryhmästä nousevien tarpeiden pohjalta toimintavuoden aikana. Systemaattisen havainnoinnin ja toiminnan arvioinnin avulla halutaan varmistaa lapsen osallistuminen toimintaan omista lähtökohdistaan käsin. Lasten ja lapsiryhmän tarpeet vaihtelevat, jolloin toiminnan säännöllinen ja systemaattinen arviointi niin työntekijä- kuin tiimitasolla luo perustan inklusiivisuuden toteutumiseksi. Jokaisessa varhaiskasvatusryhmässä käytetään päivittäin kuvatukea lapsen osallisuuden ja osallistumisen vahvistamiseksi. Uusi kuvatukihjelma Widgit Online on otettu käyttöön keväällä 2026.

Johtamisella on keskeinen vaikutus toimintakulttuuriin ja sen kehittämiseen. Sastamalan varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin ja laadun kokonaisvaltaisesta kehittämisestä vastaa varhaiskasvatusjohtaja. Esihenkilötason yhteisiä tapaamisia järjestetään kolmen viikon välein ja niihin osallistuvat varhaiskasvatusjohtaja, varhaiskasvatusyksiköiden johtajat, varhaiskasvatuksen palvelupäälliköt sekä tarvittaessa varhaiskasvatusyksiköiden apulaisjohtajat. Esihenkilöiden tapaamisiin kutsutaan tarvittaessa myös vierailevia asiantuntijoita. Tapaamiset

toimivat ajankohtaisista asioista tiedottamisen, yhteisen keskustelun ja pedagogisen kehittämisen foorumina.

Yksikkötasolla varhaiskasvatussyksiköiden johtajat yhdessä -apulaisjohtajien kanssa vastaavat omien yksiköidensä pedagogiikasta ja toimintakulttuurin kehittämisestä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veo) kanssa tukee osaltaan yksikön ja ryhmän toimintaa ja Sastamalassa on lähdetty kehittämään johtaja-veo-työparityöskentelyä syksystä 2026 alkaen.

Perhepäivähoidon pedagogiikasta ja toimintakulttuurin kehittämisestä vastaavat Sastamalan varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen palvelupäälliköt.

Sastamalan varhaiskasvatuksessa toimintakulttuurin arvioinnissa ja kehittämisessä käytetään apuna yhdessä sovittuja työkaluja ja menetelmiä, joita ovat esimerkiksi:

Varhaiskasvatuksen toimintavuosisuunnitelma, joka laaditaan toimintavuoden alkaessa ja jota arvioidaan säännöllisesti. Toimintavuosisuunnitelma sisältää:

- Varhaiskasvatustoiminnan painopisteet
- Ajankohtaiset asiat
- Toimintavuoden yhteiset tapahtumat päivämäärineen
- Yksikön toimintavuosisuunnitelman
- Tiimisopimuksen
- Ryhmävasun
- Pedagogisen toiminnan suunnittelu ja arviointilomakkeen

Yksiköiden suunnittelu/kehittämispäivät järjestetään 1-2 kertaa toimintavuoden aikana. Teema ja sisältö valitaan ajankohtaisten aiheiden perusteella.

Yksikkökohtaiset palaverit, joissa käsitellään tiedottamisen lisäksi myös yhteisiä pedagogisia aiheita.

Tiimipalaverit ryhmän toiminnan suunnitteluun ja arviointiin

Koulutuspäivät 1-2 kertaa lukuvuodessa koko varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstölle

Kehittämisfoorunit koko varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstölle osaamisen jakamisen ja yhteisen keskustelun tukena

Perhepäivähoitajat kokoontuvat koko kaupungin tai alueen yhteisiin kokouksiin varhaiskasvatuksen palvelupäälliköiden johdolla ja lisäksi perhepäivähoitajilla on säännölliset ilman esihenkilöä järjestettävät tiimikokoukset.

Toimintakulttuurin kehittämiseen kuuluu säännöllinen arviointi eri menetelmin. Varhaiskasvatussyksiköissä toimintakulttuuria arvioidaan yksikkötasolla tiimi ja talopalavereiden yhteydessä sekä suunnittelu ja kehittämispäivien yhteydessä. Toimintakulttuuria kehitetään myös huoltajilta saatavan palautteen perusteella. Huoltajien ääni tulee Sastamalassa kuulluksi päivittäisissä keskusteluissa, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa sekä asiakaskyselyissä. Toimintaa arvioitaessa merkittävää on toimintatapojen ja käytänteiden arviointi myös perustoimintatilanteiden näkökulmasta kehitettäessä yhtenäisiä käytänteitä mm. ruokailuun, lepoon ja ulkoiluun liittyen. Kaikki päivän tilanteet nähdään oppimistilanteina ja ne suunnitellaan lapsen osallisuus ja toimijuus huomioiden.

Tarkemmin Sastamalan varhaiskasvatuksen arvioinnin kokonaisuutta on kuvattu luvussa 7.

3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä.

Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyytteen sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

SASTAMALA

Sastamala

Hyvinvoiva ja osaava henkilöstö on laadukkaan varhaiskasvatuksen perusta. Sastamalassa työntekijöiden ammattitaidon kehittäminen nähdään tärkeänä osana työtä ja koulutuksiin suhtaudutaan myönteisesti. Hakeutuminen erilaisiin koulutuksiin voi lähteä työntekijän omasta koulutustarpeesta, lapsiryhmän tarpeesta tai esihenkilön edotuksesta koko työyhteisöä hyödyntävästä osaamisesta. Sastamalan varhaiskasvatusyksiköissä on luotu erilaisia rakenteita henkilöstön osaamisen ja toimintakulttuurin kehittämiseksi. Rakenteet mahdollistavat säännölliset ammatilliset keskustelut lapsiryhmän tarpeista ja tavoitteista, henkilöstön työnjaosta ja jokaisen työntekijän osaamisen hyödyntämisestä. Tiimin ja koko yksikön toimintaa suunniteltaessa hyödynnetään kunkin tiimin jäsenen vahvuuksia ja osaamista.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ammatillisen kehittymisen tueksi Sastamalassa työntekijöille tarjotaan mahdollisuutta osallistua mentorointiryhmään. Mentorointi tarjoaa kollegiaalista, ammatillista keskustelua, joka tukee työhyvinvointia sekä omassa työssä kehittymistä. Mentorointiryhmien aktorit voivat valikoitua niin uusista, vasta työuraansa Sastamalassa aloittelevista työntekijöistä kuin myös alalla jo pitkään työtä tehneistä työntekijöistä. Ryhmät muodostuvat keskimäärin kolmesta, lähtökohtaisesti samaa ammattiryhmää edustavasta aktorista. Varhaiskasvatusyksikön johtajat tekevät ehdotuksensa osallistujista mentorointia koordinoivalle varhaiskasvatuksen palvelupäällikölle ja uudet ryhmät käynnistetään toimintakauden alkaessa. Aktoriksi osallistuminen on vapaaehtoista, mutta erittäin suositeltavaa. Ryhmät kokoontuvat 4-5 kertaa toimintavuoden aikana.

3.1.2. Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyysuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

SASTAMALA

Sastamala

Toiminnan suunnittelun lähtökohtana on leikki yhdessä muiden lapselle ominaisten toimintatapojen kanssa. Leikkiryhmien kokoonpanoja vaihdellaan joustavasti käyttäen erilaisia leikkiryhmiin jaon perusteita. Leikki onkin keskeinen osa toimintakulttuuria, jossa myös henkilöstö osallistuu leikkiin, leikin havainnointiin ja sitä kautta leikin rikastuttamiseen. Leikin kautta vahvistetaan myös lapsiryhmän vuorovaikutusta, yhteisöllisyyttä ja ryhmään kuulumisen tunnetta. Pienryhmätoiminta tukee osaltaan lasten välistä sekä lasten ja aikuisen välistä vuorovaikutusta ja mahdollistaa lapsen yksilöllisen huomioimisen. Vuorovaikutustaitoja harjoitellaan ensisijaisesti arjen kohtaamisissa, mutta myös erilaisia materiaaleja käyttäen.

3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁹⁷ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyä osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa varhaiskasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁹⁸. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalan varhaiskasvatuksessa on keskitytty inklusiivisen toimintakulttuurin kehittämiseen. Inklusiivisuutta käsitteenä on avattu henkilöstölle osana arjen jatkuvaa pedagogista

⁹⁷ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

⁹⁸ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

keskustelua. Aiheen tiimoilta on myös järjestetty koko henkilöstön koulutusta ja kehittämistyötä tullaan jatkamaan systemaattisesti. Varhaiskasvatustyöryhmän johtajan osaaminen ja tietämys inklusiivisuudesta on keskeinen osa arjen pedagogiikan johtamista.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma tullaan liittämään osaksi yksikön toimintavuosisuunnitelmaa.

3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatusta on osa kulttuurisesti muuttuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehityksestä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalan varhaiskasvatuksessa on eri kulttuuritaustoista olevia lapsia ja työntekijöitä. Jokaisen kulttuuritausta ja moninaisuus huomioidaan varhaiskasvatuksen arjessa, vuorovaikutuksessa ja toiminnassa. Sastamalan varhaiskasvatuksessa lapsen suomen kielen oppiminen mahdollistuu muun toiminnan ohessa arjen luonnollisissa vuorovaikutustilanteissa toisten lasten ja henkilöstön kanssa. Suomen kielen oppimisessa hyödynnetään kommunikointia tukevia keinoja esim. kuvia. Tarvittaessa käytämme tulkkipalveluita esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelussa.

Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatusta sekä S2-opetus ovat nostettu Sastamalan varhaiskasvatukseen yhdeksi kehittämiskohteeksi ja tulemme työskentelemään aiheiden parissa suunnitelmallisesti.

3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁹⁹. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa, syrjintää eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmentetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalan varhaiskasvatuksessa on käytössä erilaisia suunnitelmia ja ohjeita turvallisuuden edistämisen varmistamiseksi ja turvallisuuden johtamisen tueksi. Sastamalan kaupungin hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma on päivitetty vuosille 2026-2035. Sastamalassa jokaisessa yksikössä on laadittu oma turvallisuussuunnitelma, jota päivitetään säännöllisesti. Muita käytössä olevia, turvallisuuteen liittyviä ohjeita ovat mm. **lääkkeen annon suunnitelma** ja **lapsen kohdistuvat suojaamis ja rajaamistoimenpiteet varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa**-ohje haastaviin tilanteisiin. Ohjeessa on tarkempia toimintaohjeita lapsen voimakkaan tunnereaktion ennakointiin, toimintaan tilanteen aikana ja sen jälkeen. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu tärkeänä osana henkilöstön perehdyttäminen ja säännöllinen kouluttaminen. Henkilöstöä koulutetaan ensiapu, turvallisuus, ja alkusammutustaitoihin. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu oleellisesti myös tiloista ja välineistä huolehtiminen, joka on jokaisen työntekijän vastuulla.

Sastamalan varhaiskasvatuksessa on laadittu **kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma**. Suunnitelmassa avataan kiusaamisen käsitettä ja siinä painottuvat ennaltaehkäisy sekä kiusaamiseen puuttuminen rakentavan vuorovaikutuksen keinoin. Kaikissa Sastamalan yksiköissä painotetaan lasten tunne ja vuorovaikutustaitoja. Tunne ja vuorovaikutustaitoja harjoitellaan ensisijaisesti arjen tilanteissa. Oppimisen tukena käytetään erilaisia materiaaleja ja menetelmiä, joiden avulla lapsi oppii omasta käyttäytymisestään, omista rajoistaan ja oikeuksistaan sekä tulkitsemaan ja sanoittamaan tunteitaan yhdessä tärkeiden ryhmässä olemisen taitojen kanssa.

Turvallisuuteen liittyvät oleellisesti myös digiturvataidot. Digiturvataitoja edistetään harjoittelemalla lasten kanssa digitaalisten laitteiden ja sisältöjen turvallista ja hyvinvointia tukevaa käyttöä. Lapsille kerrotaan ikärajoista sekä opetetaan turvaohjeita digitaalisten laitteiden käyttöön. Keskustelemme lasten, henkilöstön sekä perheiden kanssa myös OPH:n ja THL:n 22.1.2026 julkaisemista Digitaalisten laitteiden vapaa-ajan käytön suosituksista 0-13-vuotiaille.

Varhaiskasvatuksella on oma **kestävän kehityksen suunnitelma**.

⁹⁹ Varhaiskasvatuslaki 10 §

3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö¹⁰⁰. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava saavutettavuus, lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

SASTAMALA

Sastamala

Fyysinen oppimisympäristö muodostuu sisä ja ulkotiloista sekä muusta lähiympäristöstä. Oppimisympäristöjä tulee suunnitella ja käyttää luovasti ja joustavasti. Sastamala tarjoaa mahdollisuuksia lähiympäristön, metsien ja puistojen sekä erilaisten palveluiden hyödyntämiseen esim. kirjastot, erilaiset näyttelyt ja liikuntapaikat. Lähiympäristön hyödyntäminen tukee oppimiskokonaisuuksien tavoitteiden toteutumista.

Digitaalisuus on osa varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja oppimisympäristöjä. Teknologian avulla rikastetaan fyysistä oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytettävät välineet, sovellukset ja digitaaliset oppimisympäristöt on valittu pedagogisiin perusteisiin ja niitä käytetään monipuolisesti arjessa mm. tiedonhaun, oppimisen sekä dokumentoinnin tukena ja niiden avulla mahdollistuvat myös erilaiset virtuaalivierailut eri kohteissa.

Oppimisympäristöjen toimivuutta arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti muun muassa tiimipalaverissa keskustellen. Oppimisympäristöjen arvioinnissa hyödynnetään lasten havainnointia, pedagogista dokumentointia ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevia tarpeita, lasten vahvuuksia ja mielenkiinnon kohteita. Oppimisympäristöjä arvioitaessa ja kehitettäessä kiinnitetään huomiota psyykkiseen, sosiaaliseen ja fyysiseen oppimisympäristöön. Fyysinen tila ei ole pedagogiikan määrittämisen lähtökohta, vaan osa oppimisen ja opetuksen tueksi rakentuvaa oppimisympäristöä. Henkilöstön toimintatavat ja sensitiivinen vuorovaikutus luovat perustan yhdenvertaiselle, turvalliselle ja oppimista edistävälle toiminnalle.

Sastamalan varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja. Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Turvallisuus ja hyvinvointi ovat osa varhaiskasvatuksen opetus ja kasvatustilanteita. Tavoitteena on lapsen hyvinvointia ja turvallisuutta tukeva osallistuminen.

Sastamalan varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja. Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta sekä pedagogisesta turvallisuudesta. Turvallisuutta ja hyvinvointia toteutetaan varhaiskasvatuksen opetus ja kasvatustilanteissa. Tavoitteena on lapsen hyvinvointia ja turvallisuutta tukevan osaamisen ja valmiuksien kehittäminen.

Fyysinen turvallisuus

Kokonaisvaltaisen turvallisuuden edellytykset luodaan turvallisella fyysisellä kasvulla ja oppimisympäristöllä. Siihen kuuluu tarkoituksenmukainen, turvallinen ja terveellinen ympäristö kokonaisuudessaan: rakennukset, rakenteellinen turvallisuus ja niiden tekniset järjestelmät sekä välitön lähiympäristö ulkoilupihoihin, liikennealueisiin, liikunta-alueisiin ja lähimetsiin.

Opetushallituksen sivustolta löytyy materiaalia fyysisen turvallisuuden eri osa-alueista sekä työkaluja turvallisuuden arviointiin. Jokaisessa varhaiskasvatyksikössä tulee olla ajantasainen turvallisuussuunnitelma. Suunnitelman laadinnasta vastaa varhaiskasvatyksikön johtaja. Henkilöstön tulee olla tietoisia poistumisteistä ja sovitusta toimintamalleista mahdollisissa vaaratilanteissa.

Henkilöstö huolehtii, että leikkiympäristöt ja leikkivälineet ovat monipuolisia, turvallisia ja mielikuvitusta rikastuttavia. Henkilöstö pitää omalta osaltaan huolta yhteisten tilojen siisteydestä ja viihtyisyydestä sekä ohjaa ja opettaa myös lapsia tekemään samoin. Ryhmän työntekijät toimivat esimerkkinä lapsille terveellisiin elämäntapoihin ja kestäväan kehitykseen liittyvissä asioissa.

Liikkumiseen ja ruokakasvatukseen liittyvää materiaalia on laadittu paljon ja ne ovat käytettävissä henkilöstön työskentelyn tueksi. Lisäksi fyysisen turvallisuuden suunnittelussa ja toteuttamisessa

hyödynnetään Sastamalan varhaiskasvatuksen liikkumisen vuosikelloa, kestävän kehityksen suunnitelmaa, hygieniaohteistusta sekä Pirkanmaan hyvinvointialueen kanssa yhteisesti laadittua lääkkeenantosuunnitelmaa.

Sosiaalinen turvallisuus

Sosiaaliseen turvallisuuteen kuuluvat osallisuuteen, osallistumiseen ja vuorovaikutukseen liittyvät asiat. Jokaiselle ihmisellä on perustarve kuulua joukkoon ja olla osa yhteisöä ja vertaisryhmää. Sosiaalisesti turvallinen ja salliva oppimisympäristö mahdollistaa lasten jatkuvan vuorovaikutustaitojen kehityksen sekä sen, että lapsi kokee voivansa tehdä vuorovaikutusaloitteita ja toimia osallisena ryhmässä. Henkilöstön tehtävä on kerätä erilaisin menetelmin tietoa lasten kiinnostuksen kohteista, vahvuuksista ja tarpeista. Esimerkiksi leikkiä havainnoimalla aikuinen saa lapsista monipuolisesti tietoa, jota hyödynnetään lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

Päivittäisten ruokailutilanteiden tulee olla myönteisiä vuorovaikutustilanteita, joissa henkilöstö ohjaa lapsia ruokailemalla yhdessä lasten kanssa. Ryhmän sosiaalisen verkoston tunnistamisessa voidaan käyttää apuna sosiogrammia. Sosiaalista turvallisuutta suunnitellaan ja toteutetaan inklusiivisuuden periaatteita noudattaen sekä lasten osaamisen ja oppimisen tavoitteet huomioiden. Lasten kanssa keskustellaan yhteisesti sovitusta toimintatavoista ja kirjataan, tarvittaessa kuvitetaan ryhmässä sovitut yhteiset säännöt. Säännöt kirjataan myönteisin sanamuodoin.

Psyykinen turvallisuus

Psyykkiseen kasvu ja oppimisympäristöön voidaan ajatella kuuluvan turvallisuuden tai turvattomuuden tunteisiin sekä kognitioihin liittyvät asiat. Lapsella on oikeus kasvaa psyykkisesti turvallisessa ympäristössä, joka mahdollistaa lapsen kielteistenkin tunteiden ilmaisun sekä mahdollisuuden saada luotettavalta ja turvalliselta aikuiselta apua. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. On tärkeää, että aikuinen on vuorovaikutustilanteissa aidosti läsnä ja kiinnostunut lapsesta sekä hänen tekemistään asioista. Luottamuksellinen ilmapiiri kannustaa lasta kertomaan esimerkiksi kohtaamastaan häirinnästä tai kiusaamisesta luotettavalle aikuiselle.

Lapselle kiusaaminen on subjektiivinen kokemus, johon aikuisen on aina reagoitava tilanteen vaatimalla tavalla. Sastamalan varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmaa hyödynnetään kiusaamiseen puuttumisen ja ehkäisyn liittyvien yhteisten toimintatapojen sopimisessa. Lasten psyykkistä turvallisuutta voidaan edistää vahvistamalla tunnetaitoja ja itsetuntoa. Kaveritaitoja tuetaan mahdollistamalla erilaisia sosiaalisia tilanteita leikin ja oppimisen kautta. Tunne ja vuorovaikutustaitojen opettelu tapahtuu niin arjen tilanteissa kuin suunnitellusti erilaisia tunnetaitomateriaaleja hyödyntäen.

Hyvinvoiva lapsiryhmä tarvitsee ympärilleen hyvinvoivia aikuisia. Jokainen työntekijä huolehtii omalta osaltaan tiimin- ja yksikön-, mutta myös omasta työhyvinvoinnista. Tiimisopimukseen kirjataan työyhteisön jäsenten yhteisesti sovitut pelisäännöt ja työhyvinvointia edistävät suunnitelmat sekä mahdolliset puuttumisen tavat.

Pedagoginen turvallisuus

Pedagoginen turvallisuus muodostuu turvallisesta kasvu ja oppimisympäristöstä, siinä toimivista lapsista ja aikuisista sekä heidän välisistä verkostoista ja toiminnasta. Lisäksi turvallisuuteen liittyvä tutkimus, turvallisuuskasvatus sekä turvallisuuskulttuurin rakentumista tukevat asiakirjat sisältyvät pedagogiseen turvallisuuteen. Varhaiskasvatuksessa turvallisuuskasvatus on erityisesti arjessa tapahtuvaa pedagogiikkaa. Turvallisuuteen liittyviä teemoja käsitellään lapsen arkiympäristössä, päivittäin toistuvissa tilanteissa kuten ruokailun, pukemisen ja riisumisen, ulkoilun, levon ja leikin yhteydessä sekä lisäksi erilaisissa oppimisympäristöissä kuten liikenteessä. Tavoitteena on, että lapsi oppii tunnistamaan vaaranpaikkoja, pyytämään apua, arvioimaan riskejä sekä tekemään turvallisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan myös terveyteen sekä keho ja turvallisuuskasvatukseen liittyviä asioita suunnitelluissa opetustilanteissa.

Lasten kanssa harjoitellaan säännöllisesti nopeaa poistumista sisätiloista ulos ja ulkoa sisälle. Yhteistyötahona toimii mm. Pirkanmaan pelastuslaitos. Päiväkodin ulkopuolelle tapahtuville retkille laaditaan erillinen retkisuunnitelma.

3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä¹⁰¹.

3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa¹⁰². Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Perusteasiakirjaan kirjatusta arvoista, tavoitteista ja toteuttamisesta keskustellaan yhdessä huoltajan kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi¹⁰³.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua¹⁰⁴ lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään saavutettavia digitaalisia palveluja. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

SASTAMALA

Sastamala

101 Varhaiskasvatuslaki 7 §

102 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

103 Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

104 Varhaiskasvatuslaki 20 §

Päivittäinen kohtaaminen ja yhteydenpito lapsen asioissa on keskeistä. Keskustelua ja havaintoja lapsen päivästä, hyvinvoinnista, kehityksestä ja oppimisesta käydään päivittäisissä kohtaamisissa huoltajan kanssa ja ne ovatkin tärkeimpiä arjen yhteistyön hetkiä. Päivittäisten keskustelujen lisäksi pääasiallisena tiedotuskanavana käytetään sähköistä eVaka-järjestelmää. Huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä on avattu tarkemmin varhaiskasvatussuunnitelman alaluvuissa.

Sastamalassa käytetään Lapset Puheeksi-menetelmää yhtenä huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön välineenä. Lapset puheeksi-menetelmää voi käyttää siihen koulutuksen saanut henkilö ja Sastamalassa tähän menetelmään koulutetaan henkilöstöä säännöllisesti.

3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet¹⁰⁵. Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä¹⁰⁶.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa¹⁰⁷.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä¹⁰⁸.

SASTAMALA

Sastamala

Varhaiskasvatuksen sisäistä yhteistyötä tehdään erilaisissa siirtymävaiheissa lapsen varhaiskasvatuspolun aikana; lapsen siirtyessä varhaiskasvatusryhmästä, varhaiskasvatusyksiköstä tai varhaiskasvatuksen toimintamuodosta toiseen, lapsen siirtyessä esiopetukseen sekä muissa muutoksissa, kuten loma-aikojen poikkeusjärjestelyissä. Lapsen

¹⁰⁵ Varhaiskasvatustilain 7 §

¹⁰⁶ Varhaiskasvatustilain 7 §

¹⁰⁷ Varhaiskasvatustilain 7 §

¹⁰⁸ Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatustilain 7 §

tarpeiden huomioimiseksi siirtymävaiheissa ja tiedon siirron varmistamiseksi Sastamalassa on laadittu tiedonsiirtoon oma ohjeistus.

Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä sekä lapsen huoltajilla on mahdollista hyödyntää varhaiskasvatuksen erityisopettajan tukea ja konsultaatiota. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja havainnoi lapsiryhmän arkea ja toimii mukana tuen tarpeen tunnistamisessa. Hän osallistuu lapsen mahdollisten tukitoimien suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat tekevät tiivistä yhteistyötä tukea tarvitsevien lasten huoltajien ja muiden lasta hoitavien ja kuntouttavien yhteistyötahojen kanssa.

Monialaista yhteistyötä Sastamalan varhaiskasvatuksessa lapsen saaman tuen aikana kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatussyksiköissä tehdään yhteistyötä hyvinvointipalveluiden kanssa. Varhaiskasvatuksen yhteistyö painottuu lapsiperheiden palveluihin kuten lastenneuvola, sosiaali ja perhepalvelut sekä lastensuojelu. Säännöllistä ja suunnitelmallista yhteistyötä toteutetaan lastenneuvoloiden kanssa jokaisen lapsen osalta. Neuvolan kanssa yhteistyötä tehdään lapsen ikävuositarkastusten yhteydessä. Laajat terveystarkastukset tehdään neuvolassa 18 kk ja neljän vuoden ikäisille. Näitä varten ryhmän henkilöstö huolehtii neuvolalomakkeiden täyttämisestä ja toimittamisesta huoltajille terveystarkastukseen vietäväksi. Terveystarkastuksessa neuvola kirjaa lomakkeeseen omat huomionsa, jonka jälkeen lomake palautetaan takaisin lapsen ryhmään.

Sastamalan varhaiskasvatus tekee yhteistyötä Pirkanmaan hyvinvointialueen eri toimijoiden kanssa. Sosiaali ja terveydenhuollon yhteistyötahoja ovat muun muassa puhe ja toimintaterapeutit, psykologit sekä muut lasten ja perheiden tukipalvelut, joiden kanssa tehdään yhteistyötä lasten ja perheiden tarpeiden mukaan. Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä seurakuntien kanssa varhaiskasvatuksen periaatteiden ja tavoitteiden mukaisesti. Muita yhteistyötahoja Sastamalan varhaiskasvatuksessa ovat ruoka ja puhdistuspalvelut tuottava Servi Oy sekä kiinteistönhoitopalvelusta vastaava tilakeskus, urheiluseurat, kulttuuripalveluiden tuottamat palvelut, kuten joissakin yksiköissä tehtävä yhteistyö Sastamalan musiikkiopiston kanssa. Sastamalan varhaiskasvatuksessa näkyy myös koulutusyhteistyö eri oppilaitosten kanssa opiskelijoiden harjoitteluihin ja muihin opintoihin liittyen.

Sastamalan varhaiskasvatuksesta on edustajia erilaisissa valtakunnallisissa verkostoissa kuten esimerkiksi Loisto - Tindra sekä Purje - Seglet -verkostot. Alueellisessa verkostoyhteistyössä pääsee kehittämään varhaiskasvatuksen ajankohtaisia teemoja sekä tekemään kuntayhteistyötä.

3.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan

- *varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja toteuttaminen sekä arvioinnin käytännöt*
- *inklusiivisten toimintatapojen kehittäminen ja toteuttaminen*
- *varhaiskasvatuksen käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt*
- *huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja käytännöt*
- *monialaisen yhteistyön tavoitteet, rakenteet ja toimintatavat*
- *mahdollinen toiminnan kehittämisen yhteistyö muiden tahojen kanssa: kuntien ja muiden varhaiskasvatuksen järjestäjien, viranomaisten, korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten sekä järjestöjen kanssa*
- *eri yhteistyömuotojen arvioinnin käytännöt*
- *miten kiusaamista, väkivaltaa, syrjintää ja häirintää ehkäistään esimerkiksi laatimalla yhteiset säännöt ja toimintatavat yhdessä varhaiskasvatussyhteisön kesken*
- *miten kiusaamiseen, väkivaltaan, syrjintään ja häirintään puututaan ja miten toimenpiteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan.*

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että kukin varhaiskasvatuksen toimintayksikkö voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä

yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Täsmennykset voidaan kirjata paikalliseen suunnitelmaan varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisella suunnittelulla (luku 1.2). Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava paikallinen suunnittelu sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella

on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

4.2. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

SASTAMALA

Sastamala

Pedagogisen dokumentoinnin avulla saatua tietoa hyödynnetään toiminnan suunnittelussa, arvioinnissa ja toiminnan kehittämisessä. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ovat osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia. Sastamalan varhaiskasvatuksessa laaditaan jokaiselle lapselle yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä huoltajien kanssa. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmien pohjalta laaditaan ryhmäkohtainen pedagoginen suunnitelma, ryhmävasu, jossa kuvataan kuinka lasten kiinnostusten kohteet ja oppimisen alueet huomioidaan ryhmän toiminnassa. Pedagogista dokumentointia toteutetaan esimerkiksi valokuvien, kasvunkansioiden, viikkosuunnitelmien, lasten töiden ja henkilöstön tekemien havaintojen perusteella. Huoltajilta kysytään aina suostumus lapsen kuvien ja videoiden ottamiseen sekä niiden julkaisemiseen. Tiimipalaverissa sovitaan lapsiryhmän toiminnan systemaattisesta havainnoinnista. Havainnoin tukena voidaan hyödyntää erilaisia havainnointilomakkeita esimerkiksi leikin havainnointi-lomaketta

4.3. Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalan varhaiskasvatuksessa käytettäviä erilaisia toiminnallisia työtapoja ovat muun muassa leikki, liikkuminen, erilaisten digitaalisten välineiden ja sovellusten hyödyntäminen, tutkiminen, taiteellinen kokeminen ja ilmaisu sekä musiikki. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Varhaiskasvatusta on kokopäiväpedagogiikkaa, jossa lapsen päivästä muodostuu kokonaisuus ja kaikki päivän tilanteet mahdollistavat kasvun ja oppimisen. Sastamalan varhaiskasvatuksessa käytetään pienryhmäpedagogiikkaa, jossa lapset voidaan jakaa erilaisiin pysyviin tai vaihtuviin pienryhmiin esimerkiksi ikätason, taitojen tai kiinnostuksen kohteiden mukaan.

4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja

muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhauseleikkien esimerkiksi hyppy-, heitto- ja kiinniottoleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalan varhaiskasvatuksessa leikki on tärkeä toimintatapa. Leikkiin varataan päivittäin riittävästi aikaa ja erilaiset leikkivälineet ovat lasten saatavilla. Leikkivälineitä vaihdetaan varhaiskasvatusyksiköiden lapsiryhmien välillä, jotta leikkivälineiden tarjonta olisi mahdollisimman monipuolista. Leikkivälineiden hankintaa suunnitellaan yhdessä lasten kanssa ja hankinnoissa otetaan huomioon lasten mielipiteet sekä kestävä kehitys valitsemalla mahdollisimman kestäviä

leikkivälineitä. Leikkivälineitä voi myös valmistaa itse yhdessä lasten kanssa. Leikeissä hyödynnetään erilaisia leikkiympäristöjä kuten sisätiloja, päiväkodin piha-aluetta, lähipuistoja sekä metsää. Leikkien mielikuvitusmaailmojen rakentaminen, erilaisten roolien ottaminen ja esimerkiksi sääntöjen määrittäminen tekevät leikeistä tärkeitä oppimisympäristöjä lapsille.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö tukee lasten leikkejä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti osallistamalla, tukemalla, rikastamalla sekä luomalla edellytyksiä pitkäkestoiseen leikkiin joustamalla aikatauluissa sekä mahdollistamalla leikkien jättämisen leikkitalaan odottamaan seuraavaa leikkihetkeä. Henkilöstö turvaa leikin edellytykset ja rikastaa leikkejä pedagogisesti ja sukupuolisensitiivisesti. Henkilöstö huolehtii, että jokainen lapsi pääsee osalliseksi leikkeihin ja varmistaa kaikkien lasten osallisuuden toteutumisen vertaisryhmässä. Henkilöstö kannustaa lapsia tekemään leikeissä aloitteita ja ottamaan muut huomioon sekä on läsnä leikeissä aktiivisesti. Lasten omaehtoisten leikkien lisäksi yhdessä rakennetut pitkäkestoiset leikit luovat hyvän mahdollisuuden oppia erilaisia asioita. Henkilöstö havainnoi ja dokumentoi leikkiä. Havainnoinnin avulla henkilöstö saa tietoa lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta sekä lasten mielenkiinnon kohteista. Leikin kautta on mahdollista päästä sisälle lasten maailmaan. Havainnoinnin avulla leikkiä ja leikkikäytäntöjä kehitetään lapselle ja lapsiryhmälle sopivaksi ja havainnot kirjataan ryhmävasuun siitä näkökulmasta, kuinka henkilöstön tulee työskennellä leikin mahdollisuuksien sekä leikkitaitojen kehittämiseksi.

4.5. Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden¹⁰⁹ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- *Kielten rikas maailma*
- *Ilmaisen monet muodot*
- *Minä ja meidän yhteisömme*
- *Tutkin ja toimin ympäristössäni*
- *Kasvan, liikun ja kehityn.*

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielipiteet, mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

4.5.1. Kielten rikas maailma (001)

*Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittämiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.*

¹⁰⁹ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin. Tarvittaessa lapsia tuetaan käyttämään omaa vaihtoehtoista kommunikaatiotapaa osana ryhmän vuorovaikutusta.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan

lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkilisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

4.5.2. Ilmaisun monet muodot (002)

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisiä kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa, kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan ja soitetaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoitamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä

rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi rakentelu, muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisun** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen** ja **keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemiseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme (003)

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä, esimerkiksi syntymästä ja kuolemasta.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuviut maailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004)

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Keskeisiä matematiikan osa-alueita ovat matemaattiset ajattelu- ja päättelytaidot, lukukäsite ja laskemisen taidot, aritmeettiset taidot, geometriset taidot, mittaaminen ja aika sekä näihin liittyvät käsitteet. Matemaattisen ajattelun kehittyminen on yhteydessä avaruudelliseen hahmottamiseen sekä kielellisiin ajattelun taitoihin. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muutoksiin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien

avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitetä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikojen havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävä elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto, esimerkiksi metsä, puisto, niitty tai ranta-alue voi olla myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävä elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävä elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävä elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja tai soittimia ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityksen oppimisen alueeseen (005)

Kasvan, liikun ja kehityksen oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikkumisen iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää

lapsen terveelle kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikkumisen tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikkumista. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäättelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoiltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojat tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenajalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikkumisella on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikkumisen ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruokakasvatus tukee kestävästä elämäntapaa ja vahvistaa lasten ymmärrystä esimerkiksi ruoan alkuperästä, merkityksestä ja arvosta. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyden ja turvallisuuden** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmisuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuden liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustuksen mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä¹¹⁰. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se

¹¹⁰ Varhaiskasvatustalaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88–89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa¹¹¹. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettiä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatusta- ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväline. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyyselle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti

111 Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 momentti

perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyuskautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kielenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen

kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kielenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikyölyyn kaltaisia.

4.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan seuraavia tavoitteita, sisältöjä ja periaatteita huomioiden lasten ikä ja kehitys sekä eri toimintamuotojen ominaispiirteet:

- pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen periaatteita sekä seurannan ja arvioinnin käytäntöjä
- varhaiskasvatuksen pedagogisen dokumentoinnin periaatteita ja käytäntöjä
- monipuolisten työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita
- käytäntöjä, jotka tukevat lasten leikkiä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti
- oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä
- lasten mielenkiinnon kohteiden ja osallisuuden huomioon ottamisen tapoja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa
- eri kieli- ja kulttuuriryhmien varhaiskasvatuksen toteuttamista
- kaksikielisen varhaiskasvatuksen toteuttamista, mikäli sitä järjestetään
- vieras- ja monikielisten lasten suomen/ruotsin kielen oppimisen tukemista
- perheen kielivalintoihin ja äidinkielen tukemiseen liittyvää yhteistyötä ja käytäntöjä.

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty¹¹². Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla, lapsiryhmässä toteutetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä¹¹³ on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää¹¹⁴.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu¹¹⁵.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämistä vastaava kunta¹¹⁶. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan järjestämä varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

¹¹² Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹¹³ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

¹¹⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 d §

¹¹⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹¹⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän¹¹⁷ varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä¹¹⁸.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla¹¹⁹. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama opetus toteutuu pääsääntöisesti ryhmässä toteutettavana opetuksena joko osa- tai kokoaikaisesti. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopetuksena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa¹²⁰. Tukipalveluna järjestettävä erityisopettajan antama konsultaatio ja opetus suunnitellaan lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan, ja se voi olla lyhyt- tai pitkäaikaista ja säännöllistä. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa¹²¹. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia¹²², joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalan varhaiskasvatuksessa lapsen tukitoimet toteutetaan hänen omassa ryhmässään joustavin järjestelyin. Varhaiskasvatusyksikön johtajan tehtävänä on vastata siitä, että yksikössä lapselle annettava tuki on tarkoituksenmukaista. Hän vastaa myös siitä, että tuki on suunnitelmallista, se toteutuu osana lapsiryhmän toimintaa ja sitä arvioidaan säännöllisesti. Hän vastaa myös henkilöstön erityispedagogisesta osaamisesta lapsiryhmän tuen tarpeiden mukaisesti.

117 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

118 Varhaiskasvatuslaki 15 b §

119 Varhaiskasvatuslaki 31 §

120 Varhaiskasvatuslaki 15 d §

121 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

122 Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

Varhaiskasvatussyksiköissä työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettajia. Heidän työtehtäviään ovat mm. yhteis- ja samanaikaisopetus, henkilöstön erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen sekä erilaisten toimintatapojen ja menetelmien ohjaus. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan ryhmään kohdistama resurssi määrittyy lasten tuen tarpeiden mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa tuen suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista sekä tuen kirjaamisesta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja muun henkilöstön kanssa. Varhaiskasvatuksen opettaja huolehtii, että ryhmän muu henkilöstö on tietoinen lapsiryhmän tuen asioista ja osallistuu tuen tarpeen arviointiin, tuen toteuttamiseen ja kehittämiseen.

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksessa tuen toteutumista edistetään myös avustajaresurssin avulla. Avustajan tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Arjessa tulee olla säännöllisesti tilanteita, joissa avustaja toimii muiden lasten kanssa, kun varhaiskasvatuksen opettaja ohjaa tukea tarvitsevia lapsia. Avustajan tarve määritellään kulloisenkin lapsiryhmän tarpeiden mukaan. Avustajan tehtävät kirjataan avustajan tehtävänkuvalomakkeeseen. Varhaiskasvatussyksikön esihenkilö vastaa avustajaresurssin käytön suunnittelusta ja arvioinnista.

Perhepäivähoidossa olevien lasten tuen tarpeisiin liittyen varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö konsultoi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Perhepäivähoitaja vastaa lapsiryhmänsä tuen toteuttamisesta arjessa. Varhaiskasvatuksen palvelupäällikön tehtävänä on vastata siitä, että lapselle annettava tuki on tarkoituksenmukaista. Hän vastaa myös siitä, että tuki on suunnitelmallista, se toteutuu osana lapsiryhmän toimintaa ja sitä arvioidaan säännöllisesti. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu tuen suunnitteluun ja arviointiin. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja myös kirjaa tehostettua ja erityistä tukea saavien lasten varhaiskasvatussuunnitelmat.

5.2. Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea¹²³. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan¹²⁴.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta¹²⁵. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä¹²⁶.

¹²³ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹²⁴ Varhaiskasvatuslaki 20 §

¹²⁵ Varhaiskasvatuslaki 40–41 §

¹²⁶ Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

SASTAMALA

Sastamala

Kun varhaiskasvatuksessa herää huoli lapsen kehityksestä ja/tai oppimisesta, henkilöstö ottaa asian puheeksi huoltajan kanssa viipymättä. Huoltajien kanssa keskustellaan säännöllisesti, jotta heille muodostuu käsitys lapsen tuen tarpeesta. Varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaavat siitä, että huoltajat saavat tietoa varhaiskasvatuksen tuen prosessista. Hallintopäätösmenettely, esitettävät tuen muodot ja käyttöönotettavat menetelmät käydään läpi huoltajien kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelussa. Toimivan yhteistyön lähtökohtana on arvostava suhtautuminen varhaiskasvatuksen henkilöstön ja huoltajien välillä.

Tiedonsiirron avulla varmistetaan, että lapsen tarvitsema tuki ei katkea esimerkiksi ryhmän vaihtuessa, henkilöstön vaihtuessa tai siirtymävaiheissa.

Lapsen siirtyessä esiopetusyksiköstä toiseen Sastamalan kaupungin sisällä, lähettävä esiopetusyksikkö huolehtii siitä, että tarvittavat lomakkeet siirtyvät vastaanottavaan yksikköön. Lisäksi lähettävä yksikkö huolehtii, että opetuksen järjestämisen kannalta olennainen tieto siirtyy, ja kutsuu tarvittaessa koolle tiedonsiirtopalaverin. Mikäli lapsella on lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma, pidetään aina tiedonsiirtopalaveri, jonka koollekutsuu varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Lapsen siirtyessä esiopetukseen toiseen kuntaan, huoltajat huolehtivat mahdollisten lomakkeiden siirtämisestä tulevaan esiopetusyksikköön. Varhaiskasvatuksen opettaja sekä tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja huolehtivat, että opetuksen järjestämisen kannalta olennainen tieto siirtyy uuteen esiopetusyksikköön.

Kun lapsi, jolla on ollut varhaiskasvatuksessa tehostettu tai erityinen tuki, on siirtymässä esiopetukseen, järjestetään tiedonsiirto ja arviointipalaveri. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa palaverin koollekutsumisesta. Palaveriin kutsutaan huoltaja, tulevasta esiopetusryhmästä varhaiskasvatuksen opettaja ja/ tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja, sekä tarvittaessa muut lapsen kanssa työskentelevät ammattilaiset (kuten terapeutit). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tuen toteutumisen arviointi. Yhteistyössä huoltajien kanssa täytetään Tiedonsiirto esiopetukseen-lomake, jossa kuvataan lapsen vahvuudet, mielenkiinnonkohteet, taidot, tarpeet, sekä mahdollinen varhaiskasvatuksessa käytössä ollut tuki. Lisäksi tiedonsiirtoon kirjataan lapsen ja perheen ajatukset esiopetuksen aloitukseen liittyen. Varhaiskasvatusyksikön esihenkilö vastaa siitä, että tiedonsiirtolomake siirtyy lapsen tulevaan esiopetusryhmään viikkoon 20 mennessä. Kun lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu sähköiseen eVaka-järjestelmään, se on saatavilla myös esiopetuksen henkilöstölle, eikä näin ollen erillistä siirtoa asiakirjan osalta tarvita.

5.2.2. Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvonnan ja muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen sekä muiden mahdollisten yhteistyötahojen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä¹²⁷.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalan varhaiskasvatuksessa tuen suunnittelussa ja toteutuksessa hyödynnetään lasta tutkivien ja kuntouttavien tahojen erityisosaamista. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii yhteyshenkilönä monialaisessa yhteistyössä, jota ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Käytännön tasolla yhteistyön päävastuu on lapsen ryhmän varhaiskasvatuksen opettajalla. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat osallistuvat tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Lapsen terveyteen sekä kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvää yhteistyötä tehdään myös erikoissairaanhoidon kanssa.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat tekevät säännöllisesti yhteistyötä Pirkanmaan hyvinvointialueen (Pirkan) mm. puheterapeuttien, toimintaterapeuttien, lastenneuvolan terveydenhoitajien sekä psykologien kanssa. Yhteistyön tavoitteena on jakaa osaamista, luoda yhteisiä toimintakäytänteitä sekä kehittää paikallista yhteistyötä.

5.2.3. Varhennettu oppivelvollisuus ja siihen liittyvä yhteistyö

Lapsi voi oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi tarvita varhennettua oppivelvollisuutta¹²⁸. Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa esiopetuksessa¹²⁹ sinä vuonna, kun lapsi täyttää kuusi vuotta. Lapsella on oikeus saada esiopetusta myös varhennettua oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna¹³⁰. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Kokonaiskuvan muodostamiseksi lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tulee tarkastella suhteessa lapsella ilmeneviin tuen tarpeisiin ja oppimisen edellytyksiin. Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa päätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta¹³¹ hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Varhennettuun oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisesta määrätään tarkemmin Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹³².

128 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §

129 Oppivelvollisuuslaki 3 §

130 Perusopetuslaki 26 a §

131 Oppivelvollisuuslaki 2 §

132 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5.1

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalassa varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevat, 5-vuotiaana esiopetuksessa aloittavat, lapset voivat olla esiopetuksessa päiväkodin tai koulun esiopetusryhmissä. 6-vuotiaana esiopetus toteutetaan pääsääntöisesti koulun esiopetusryhmissä. Ratkaisut ryhmäsijoituksista tehdään aina yksilökohtaisesti harkiten. Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneelle lapselle tehdään aina lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelma laaditaan esiopetusvuoden alussa ja päätös tehdään viipymättä, jotta tukitoimet saadaan käyttöön mahdollisimman varhain. Lapsen esiopetuksen järjestämisen yksityiskohdat määritellään lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa. Esiopetusyksikön johtaja vastaa siitä, että lapsen esiopetus toteutuu tarkoituksenmukaisella tavalla lapsen oppimista ja kehitystä tukien.

Kun varhaiskasvatuksessa havaitaan, että lapsella saattaisi olla tarvetta varhennetulle oppivelvollisuudelle, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ottaa asian puheeksi huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja huolehtii, että huoltajat saavat tietoa varhennetun oppivelvollisuuden toteuttamisesta. Varhennetun oppivelvollisuuden suunnittelu aloitetaan hyvissä ajoin. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja koordinoi tätä suunnittelutyötä ja huolehtii, että tarvittavat tahot ovat mukana yhteistyössä. Varhennettua oppivelvollisuutta harkittaessa huomioidaan huoltajien, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen edustajien sekä muiden lapsen kanssa työskentelevien asiantuntijoiden näkemykset. Perusopetuksen kanssa tehtävä yhteistyö voi toteutua esimerkiksi erityisopettajan havainnointikäyntinä tai konsultointina. Varhennetun oppivelvollisuuden suunnittelussa monialainen yhteistyö on tärkeää, mutta se ei kuitenkaan ole edellytys varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen tekemiselle.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö laatii yhdessä huoltajien kanssa selvityksen varhennettuun oppivelvollisuuteen liittyen. Samalla huoltajat ilmoittavat, haluavatko he lapsen osallistuvan varhennettuun esiopetukseen 5-vuotiaana. Huoltajia kuullaan kirjallisesti. Päätöksen varhennetusta oppivelvollisuudesta tekee varhaiskasvatusjohtaja. Poissaolotilanteissa päätöksen tekijä määräytyy voimassa olevan sivistyspalveluiden delegointisäännön mukaisesti. Päätös toimitetaan huoltajille tiedoksi eVaka-järjestelmään.

Yhteistyö nivelvaiheissa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen sekä esiopetuksen ja perusopetuksen välillä on olennaista erityisesti varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneiden lasten kohdalla. Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloittamista ja siihen liittyviä ratkaisuja sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea suunnitellaan tiiviissä yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Yhteistyö voi toteutua esimerkiksi erityisopettajan havainnointikäyntinä tai konsultointina. Tiedonsiirron merkitys on keskeinen, kun varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saanut lapsi aloittaa perusopetuksen. Perusopetuksen edustaja kutsutaan aina mukaan tiedonsiirtopalaveriin. Tiedonsiirtokäytännöt on tuen osalta kuvattu tarkemmin luvussa 5.1.

5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen

yksilöllisiin tarpeisiin annetaan lapsen tarpeen mukaisia tuen muotoja ja tukipalveluita¹³³. Tuki voi olla yleistä, tehostettua tai erityistä tukea¹³⁴ tuen muotojen ja tukipalveluiden määrästä ja intensiteetistä riippuen. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan¹³⁵. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tuen muodoista, kuten apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen tarve arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa¹³⁶.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalassa järjestetään lapsen tuki osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa inklusiivisten periaatteiden mukaan. Tukea toteutetaan erilaisin menetelmin, ryhmittelyin ja joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Lapsiryhmän koko henkilöstö osallistuu tuen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Yhteistyötä tiivistetään lapsen ja huoltajien, henkilöstön, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä mahdollisten yhteistyötahojen kesken, kun tuen vahvuus lisääntyy.

Päiväkodeissa kartoitetaan toimintakauden alussa lasten vahvuudet ja tuen tarpeet tiimeittäin varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja varhaiskasvatusyksikön johtajan kanssa, joka vastaa koolle kutsumisesta ja kirjaamisesta. Asiat kirjataan, sovitaan käytännöistä ja jatkotoimenpiteistä ryhmän toiminnan lähtökohdaksi. Samalla kokoonpanolla päivitetään nämä asiat kevään toimintakauden alussa. Säännöllinen toiminnan tarkastelu tukee laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista. Perhepäivähoidossa olevien lasten tuen tarpeet kartoitetaan tarvittaessa, ja siitä vastaavat varhaiskasvatuksen palvelupäälliköt.

¹³³ Varhaiskasvatuslaki 15 b ja 15 c §

¹³⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹³⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹³⁶ Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

5.3.1. Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä pedagogisista, hoidollisista tai rakenteellisista tuen muodoista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa opetusta.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Tukipalveluista eli varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamasta konsultaatiosta ja opetuksesta sekä tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös myös yleisessä tuessa¹³⁷. Tukipalveluita annetaan yksittäisinä tukimuotoina, mikäli lapsen yksilöllinen kehitys, oppiminen ja hyvinvointi sitä edellyttää.

SASTAMALA

Sastamala

Yleistä tukea toteutetaan vahvistamalla ryhmän pedagogiikkaa lapsen/lasten yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Tuen tarve on vähäistä ja/tai lyhytkestoista. Yleisessä tuessa pedagogisia tukimuotoja käytetään yksittäin tai yhdessä toisiaan täydentäen. Laadukkaalla pedagogisella toiminnalla ennaltaehkäistään vahvemman tuen tarvetta. Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa yleisen tuen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.3.2. Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona¹³⁸. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹³⁹.

¹³⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹³⁸ HE 148/2021 vp, s. 32

¹³⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

SASTAMALA

Sastamala

Tehostetussa tuessa lapsi tarvitsee enemmän ja säännöllisempää tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja. Tehostettu tuki on vahvempaa, yksilöllisempää ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki.

Ennen tehostetun tuen aloittamista erilaisia yleisen tuen toimintatapoja ja menetelmiä tulee olla kokeiltuna säännöllisesti ja kirjattuna lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli tehostetun tuen tarve on ilmeinen, se voidaan aloittaa ilman edeltävää yleistä tukea.

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa suunnittelusta, toteutumisesta ja arvioinnista yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Lapsen tehostettu tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsen tuen tason muuttuessa tehdään lapselle aina uusi varhaiskasvatussuunnitelma. Tehostetun tuen prosessiin liittyvät käytännöt kuvataan tarkemmin luvussa 5.6.

5.3.3. Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹⁴⁰.

SASTAMALA

Sastamala

Varhaiskasvatuksen erityinen tuki tarkoittaa sitä, että lapsi saa yksilöllistä, suunnitelmallista ja vahvempaa tukea, kun yleinen tai tehostettu tuki ei riitä. Tavoitteena on turvata lapsen oppiminen, kehitys, hyvinvointi ja osallisuus ryhmässä.

Erityinen tuki on kokonaisvaltainen tapa toimia lapsen kanssa joka päivä.

Se sisältää useita arjessa käytössä olevia tukimuotoja ja menetelmiä.

Erityisessä tuessa hyödynnetään erityispedagogista osaamista ja yhteistyö huoltajien ja muiden tahojen kanssa on tiivistä.

¹⁴⁰ Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88
64

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa suunnittelusta, toteutumisesta ja arvioinnista yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Erityisen tuen asiat kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsen tuen tason muuttuessa lapselle tehdään uusi varhaiskasvatussuunnitelma. Erityisen tuen prosessiin liittyvät käytännöt kuvataan tarkemmin luvussa 5.6.

	YLEINEN TUKI	TEHOSTETTU TUKI	ERITYINEN TUKI
tuen muodot (pedagoginen, rakenteellinen, hoidollinen)	yksittäisiä tuen muotoja	useita tuen muotoja	useita, säännöllisiä ja samanaikaisesti toteutettavia tuen muotoja
intensiteetti	matalaa ja/tai lyhytkestoista	vahvempaa ja yksilöllisempää	yksilöllistä, jatkuvaa, pitkäkestoista
erityisopetus	satunnaisesti/tarvittaessa/lyhytaikaisesti	tarvittaessa	säännöllisesti
yhteistyö varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veo) kanssa	konsultointi	säännöllistä veo mukana vasussa	vahvaa ja säännöllistä veo mukana vasussa
lapsen varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelu	vähintään kerran vuodessa toimintakauden alussa tai 1-2 kuukauden kuluttua lapsen aloitettua varhaiskasvatuksessa.	vähintään kaksi kertaa vuodessa.	vähintään kaksi kertaa vuodessa.
monialainen yhteistyö	mahdollista	todennäköistä	monipuolista
hallintopäätös	ei	kyllä	kyllä
tukipalvelut	kyllä	kyllä	kyllä

Tuen tasot varhaiskasvatuksessa

5.3.4. Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti¹⁴¹. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmetyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuen muodot suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia** tuen muotoja.

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Mikäli päiväkodissa tai perhepäivähoidossa on tehostettua tai erityistä tukea tarvitseva lapsi, tulee tämä ottaa huomioon lasten tai varhaiskasvatuslain mukaisen henkilöstön lukumäärässä¹⁴², jollei lasta varten ole henkilökohtaista tai ryhmäkohtaista avustajaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana.

¹⁴¹ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

¹⁴² Varhaiskasvatuslaki 35 § ja 38 §

Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan¹⁴³. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkittamis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon ja hoivaan. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatustilanteesta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksessa noudatetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvattuja pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja. Lapsen tarvitsema lääkehoito ja muut hoitotoimenpiteet kirjataan Lääkehoidon ja muiden hoitotoimenpiteiden suunnitelmaan.

¹⁴³ Varhaiskasvatustilanne 35 § 2 mom. ja 38 § 2 momentti

Pedagogiset tuen muodot	Rakenteelliset tuen muodot	Hoidolliset tuen muodot
<p>Toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärutmin luominen</p> <p>Oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut</p> <p>Sensiitiiviset ja saavutettavat vuoro vaikutus- ja kommunikointitavat</p> <p>Yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä</p> <p>Toimintatavat, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää</p> <p>Esteettömyys – pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut</p> <p>27.3.2026 Opetushallitus</p>	<p>Henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen</p> <p>Ryhmän lapsimäärän pienentäminen, pien- tai erityisryhmä</p> <p>Henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan</p> <p>Varhaiskasvatukseen mukaiset tukipalvelut: Varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät</p> <ul style="list-style-type: none"> tulkitsemispalvelut avustamispalvelut apuvälineiden käyttäminen varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio ja opetus 	<p>Menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon ja hoivaan.</p> <p>Terveystuhoollisten tarpeiden huomiointi esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet</p> <p>Sosiaali- ja tervetynhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esim. ohjauksen ja konsultaation osalta</p>

Tuen muodot varhaiskasvatuksessa (Lähde: OPH)

5.4. Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla¹⁴⁴. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja tervetynhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta ja tarvittavien tuen muotojen toteuttamista¹⁴⁵.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja tervetysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

SASTAMALA

Sastamala

Varhaiskasvatuksen henkilöstö havainnoi säännöllisesti lapsia arjessa sekä arvioi mahdollista tuen tarvetta ja tuen toteutumista. Arvioinnin tukena voidaan käyttää esimerkiksi leikin tai motoristen taitojen havainnointimenetelmiä. Muita käytössä olevia arviointivälineitä ovat mm.

¹⁴⁴ Varhaiskasvatustaki 15 a ja d §

¹⁴⁵ Varhaiskasvatustaki 15 d § ja 20 §

5 vuotiaan kehityksen arviointi (Kehu), 3 vuotiaan kehityksen arviointi (Hali), Kettutesti – 3 vuotiaiden puheen ja kielen kehityksen arviointimenetelmä, Roihusten eväsretki – havainnointimateriaali lasten kielellisten taitojen seurantaan.

Arvioinnista saatua tietoa hyödynnetään toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Mikäli lapsen tuen tarve on tiedossa ennen kuin hän aloittaa varhaiskasvatuksessa, varhaiskasvatuksen erityisopettaja on mukana tuen suunnittelussa alusta alkaen. Tarvittaessa hänet kutsutaan mukaan lapsen varhaiskasvatuksen aloituskeskusteluun.

5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, tuen muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹⁴⁶. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa¹⁴⁷. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tuen muotojen ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi sisältää perustelut siitä, millaisista tuen muodoista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua¹⁴⁸.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista¹⁴⁹. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatus lisäksi seuraavat asiat lapsen tarpeen mukaan:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut*
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut*
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät*
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö*
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.*

Rakenteelliset tuen muodot

¹⁴⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹⁴⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹⁴⁸ HE 148/2021 vp, s. 34

¹⁴⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta¹⁵⁰.

SASTAMALA

Sastamala

Sastamalassa käytössä oleva lapsen varhaiskasvatussuunnitelma perustuu OPH:n mallilomakkeeseen. Sen laatii varhaiskasvatuksen opettaja ja/tai erityisopettaja yhdessä lapsen, huoltajan ja muun henkilöstön kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalvelusta.

5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin¹⁵¹. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa¹⁵².

¹⁵⁰ HE 148/2021 vp, s. 35

¹⁵¹ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹⁵² Hallintolaki 34 §

Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle¹⁵³. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämivastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Huoltaja voi tehdä päätöksestä oikaisuvaatimuksen¹⁵⁴. Päätökseen on liitettävä ohje oikaisuvaatimuksen tekemiseen. Päätös on aina perusteltava¹⁵⁵. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu¹⁵⁶.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista¹⁵⁷.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut¹⁵⁸.

Varhaiskasvatuslain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta¹⁵⁹. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämivastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen¹⁶⁰.

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveystalvakuista, kuten lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

SASTAMALA

Sastamala

Varhaiskasvatuksen opettaja keskustelee huoltajien kanssa lapsen tehostetun/erityisen tuen tarpeesta ja valmistelee lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sähköisesti eVaka-järjestelmässä.

153 HE 148/2021 vp, s. 35

154 Varhaiskasvatuslaki 62 §

155 Varhaiskasvatuslaki 62 §

156 HE 148/2021 vp, s. 36

157 HE 148/2021 vp, s. 34

158 Varhaiskasvatuslaki 15 c ja e §

159 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

160 HE 148/2021 vp, s. 30

Huoltajien kanssa pidetään varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelu. Keskustelussa on mukana myös varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja mahdolliset muut asiantuntijat. Keskustelun jälkeen varhaiskasvatuksen opettaja täydentää lapsen varhaiskasvatussuunnitelman yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja kirjallisen kuulemisen lomake toimitetaan sähköisesti huoltajille kahden viikon kuluessa keskustelusta.

Huoltajien hyväksyessä asiakirjojen sisällöt, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja varhaiskasvatustyöryhmän johtaja laativat päätösesityksen tehostetusta/erityisestä tuesta sekä tukipalveluista. Varhaiskasvatuksen palvelusihteeri valmistelee ja varhaiskasvatusjohtaja tekee päätöksen valmistellun esityksen pohjalta. Myös yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee kaupungin varhaiskasvatusjohtaja. Päätös toimitetaan huoltajille sähköisesti.

Hallintopäätöksen tultua voimaan lapsen tuen taso tai tukipalvelut kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mahdolliset lapsen tuen tarpeiden muutokset todetaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmapalaverissa, jonka jälkeen tehdään päätös tuen tason muuttamisesta tai tuen päättämisestä. Poissaolotilanteissa päätöksentekijä määräytyy voimassa olevan sivistyspalveluiden delegointisäännön mukaisesti.

5.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan varhaiskasvatuksessa annettavan tuen järjestämisen käytännöt päiväkodissa ja perhepäivähoidossa.

Paikallisesti tarkennetaan

- lapsen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset periaatteet ja käytännöt
- lapsen tuen tarpeen arviointiin liittyvät käytännöt ja vastuut
- tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa: pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot
- tukipalveluiden järjestämiseen liittyvät paikalliset käytännöt
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman täydentäminen tuen näkökulmasta luvun 5.5 mukaisesti, suunnitelman laatimiseen ja arviointiin liittyvät paikalliset vastuut ja käytännöt
- lasten ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt tuen aikana
- monialainen yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arviointi sekä siihen liittyvän yhteistyön rakenteet ja käytännöt
- toiminta siirtymävaiheissa varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen
- tuen suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin kannalta välttämättömien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt sekä niihin liittyvät yhteistyökäytännöt
- tehostetun ja erityisen tuen sekä tukipalveluiden hallintopäätösmentelyt (huoltajan ja lapsen kuuleminen sekä päätöksen laatiminen, muuttaminen ja kumoaminen).

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja yleisen tuen järjestämisessä.

Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet

- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja tehostetun tuen järjestämisessä.

Erityinen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tai yleisenä tukena.

Varhaiskasvatuslaissa säädetyt tuen muodot

- tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat.

Paikallisesti määritellään tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja tässä perusteasiakirjassa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

6.1. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva paikallinen suunnittelu voi olla omaleimaista, mutta se ei voi olla ristiriidassa varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen liittyvät varhaiskasvatuksen arvoperustaa, pedagogisia periaatteita ja ratkaisuja täydentävät näkökulmat*
- miten nämä näkökulmat tulevat esille varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, työtavoissa ja pedagogisessa toiminnassa.*

7. Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatustilain, varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja perusteita tarkentavan paikallisen suunnittelun toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁶¹. Arvioinnin kohteena ovat varhaiskasvatustilain toteutuminen sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätty periaatteet, sisällöt ja tavoitteet. Varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen arvioinnin tulee olla suunnitelmallista, säännöllistä ja jatkuvaa. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää ja laadunhallintaa. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

Lapsen varhaiskasvatusta arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon¹⁶² hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsille ja huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen arviointiin ja heidän näkemyksensä otetaan huomioon varhaiskasvatuksen ja pedagogisen toiminnan kehittämisessä.

7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on kehittää varhaiskasvatusta sekä edistää lasten kehityksen ja oppimisen edellytyksiä¹⁶³. Suunnitelmallisen varhaiskasvatuksen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisella ja paikallisella tasolla.

Kansallisen tason arviointien tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁶⁴. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatuksen suunnittelua ja sen toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä-, yksikkö-, toimipaikka- ja lapsiryhmätason arviointikokonaisuudesta ja arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on toimipaikassa¹⁶⁵ järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö, oppimisympäristöt tai kielen kehityksen tukeminen. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde. Arvioinnin ja kehittämisen jatkuvaan prosessiin kuuluu tärkeänä osana pedagoginen dokumentointi (luku 4.2).

161 Varhaiskasvatustilain 24 §

162 Varhaiskasvatustilain 20 §

163 Varhaiskasvatustilain 24 §

164 Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 §

165 Varhaiskasvatustilain 20 §

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Arvioinnilla¹⁶⁶ edistetään lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edellytyksiä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut pedagogisen toiminnan tavoitteet on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti tarkennettavat asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnin suunnittelua ja toteuttamista. Varhaiskasvatuksen järjestäjä kehittää varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä sitä kautta niiden laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

SASTAMALA

Sastamala

Varhaiskasvatuksen suunnitelmallisen arvioinnin tavoitteena on tuottaa ajantasaista määrällistä ja laadullista tietoa Sastamalan varhaiskasvatuksesta. Arviointi on tärkeä ja välttämätön osa laadunhallintaa ja kehittämistä. Arviointia toteutetaan Sastamalassa monitasoisesti. Yksinkertaisimmillaan arviointia toteutetaan päivittäisissä keskusteluissa ja laajimmillaan etukäteen suunnitelluilla, tietyllä syklillä tapahtuvilla tiedonkeruilla. Arviointityöhön osallistuvat kaikki varhaiskasvatukseen liittyvät tahot lapsesta ja huoltajasta Sastamalan varhaiskasvatuksen organisaatioon saakka.

Arvioinnin toteuttamisen tasot:

- lapsi
- huoltajat
- henkilöstö
- varhaiskasvatusyksikkö
- varhaiskasvatuksen hallinto

Sastamalan varhaiskasvatuksessa on käytössä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) kehittämä varhaiskasvatuksen digitaalinen laadunarviointijärjestelmä Valssi. Valssi perustuu tutkimusperustaisille lomakkeille, joiden avulla voidaan toteuttaa tiedonkeruita, raportoida kerättyä tietoa, koostaa keskustelemalla tuotettua tietoa sekä julkaista lakisääteisiä arviointituloksia. Valssin avulla tehtävä arviointi on monitasoista. Sen avulla tuotetaan arviointitietoa niin yksilö-, tiimi-, yksikkö-, kunta- kuin myös valtakunnan tasolla.

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatukseen on laadittu valssi-käsikirja henkilöstön suorittaman arvioinnin tueksi. Lisäksi Sastamalan varhaiskasvatukseen on laadittu arvioinnin vuosikello arvioinnin toteuttamiseksi systemaattisesti ja säännöllisesti. Sastamalan varhaiskasvatukseen on myös perustettu erillinen arviointityöryhmä johon kuuluu varhaiskasvatusjohtaja, varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö sekä kaksi varhaiskasvatusyksikön johtajaa. Arviointityöryhmä suunnittelee ja kehittää arvioinnin käytänteitä kokonaisvaltaisesti teemoittain sekä kohderyhmittäin.

LAPSI ARVIOI

Lapset osallistuvat aktiivisesti toiminnan arviointiin. Lapsia kuunnellaan, heiltä kysytään mielipiteitä ja heitä havainnoidaan arjen eri tilanteissa. Arjessa apuna käytetään esimerkiksi peukkuja, hymynaama-arviointeja ja tunnekuvia. Lapset osallistuvat ikätasonsa ja edellytystensä mukaisesti oman varhaiskasvatussuunnitelmansa laatimiseen ja arviointiin. Lapsi tuntee itsensä arvokkaaksi, tärkeäksi ja hyväksytyksi, kun hän tulee kuulluksi. Tämä lisää lapsen hyvinvointia. Lapset vastaavat vuosittain alkuvuodesta lasten asiakastytyväisyyskyselyyn. Kyselyyn vastataan varhaiskasvatuspäivän aikana henkilöstön avustamana. Kyselyyn osallistuvat kaikki lapset, joiden ikä ja kehitystaso mahdollistavat sen. Lapsen ei tarvitse puhua, vaan mielipiteitä voidaan selvittää esimerkiksi kuvien tai tukiviittomien avulla.

HUOLTAJAT ARVIOIVAT

Huoltajat arvioivat varhaiskasvatuksen toimintaa. Huoltajien mielipiteitä kysytään ja kuunnellaan osana päivittäisiä kohtaamisia ja varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluja. Vuosittain alkuvuodesta huoltajille lähetetään asiakastytyväisyyskysely. Tulokset käydään läpi yksikkö ja kuntatasolla ja niiden perusteella arvioidaan ja kehitetään toimintaa. Tulokset julkistetaan yksikkötasolla huoltajille ja henkilöstölle ja kuntatasolla kaupungin sivuilla sekä mahdollisesti paikallismediassa.

HENKILÖSTÖ ARVIOI

Varhaiskasvatuksen henkilöstö on avainasemassa arvioinnin toteuttamisessa. Ennen lapsen varhaiskasvatuksen aloitusta kartoitetaan aloituskeskustelussa huoltajien ja lapsen odotuksia toiminnasta sekä mahdollisia tarpeita. Tämän pohjalta arvioidaan toimintaa jo ennen kuin lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa ja mahdollisesti muokataan toimintaa tai toimintaympäristöä lapsen/perheen tarpeiden mukaan. Aloituksen jälkeen lapselle laaditaan yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelmaa toteutetaan, arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti osana lapsiryhmän toimintaa, sekä vähintään kerran vuodessa yhdessä huoltajien kanssa. Arvioinnin tehtävänä on tarkastella, toteutuvatko varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatut asiat lapsen arjessa. Henkilöstö arvioi arviointijärjestelmä Valssin ydinprosessien avulla päiväkodissa toteutuvaa pedagogiikkaa. Henkilöstö vastaa arviointityökaluun arvioimalla omaa ja oman tiiminsä toimintaa. Tiimissä keskustellaan arvioinnin herättämistä ajatuksista ja tehdään johtopäätökset oman tiimin vahvuuksista ja kehittämisen kohteista. Erilaisia havainnointi ja arviointimenetelmiä voidaan käyttää tarpeen mukaan, jotta saadaan lisätietoa toiminnan suunnittelun pohjaksi.

Varhaiskasvatuksen opettaja huolehtii siitä, että jokaisessa tiimipalaverissa arvioidaan systemaattisesti pedagogisia toimintatapoja. Arviointi on edellytys laadukkaan toiminnan suunnittelulle sekä toteuttamiselle. Varhaiskasvatustyöryhmän johtaja vastaa siitä, että aikaa arviointi- ja kehittämistyölle on säännöllisesti niin henkilöstöllä kuin myös johtajalla itsellään.

Varhaiskasvatus tekee yhteistyötä lastenneuvolan kanssa. Kaikista varhaiskasvatuksessa olevista 1½-vuotiaista ja 4-vuotiaista täytetään varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyötä varten lomakkeet, joiden avulla siirretään tietoa varhaiskasvatuksen ja neuvolan välillä.

VARHAISKASVATUSYKSIKÖ ARVIOI

Varhaiskasvatustyöryhmissä tehdään vuosittain toimintavuosisuunnitelma, joka sisältää yksikön toimintavuosisuunnitelman, tiimisopimuksen, ryhmävasun ja pedagogisen toiminnan suunnittelu ja arviointityökalun. Varhaiskasvatuksen toimintavuosisuunnitelma toimii arvioinnin ja kehittämisen pohjana yksikössä ja tiimeissä. Toimintavuosisuunnitelmaa arvioidaan tarvittaessa, mutta vähintään tammikuussa ja toisen kerran toimintavuoden lopussa, ennen seuraavaa toimintakautta. Ryhmän toimintaa linjaavan ryhmävasun laatiminen aloitetaan syksyllä toimintakauden alettua. Ryhmävasun laatimisessa käytetään havainnoinnin avulla saatua tietoa, lasten mielenkiinnon kohteita, tuen tarpeita sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousseita asioita. Ryhmävasu toimii toiminnan suunnittelun pohjana. Ryhmävasun arvioinnin avulla selvitetään, miten toiminnalle asetetut tavoitteet on saavutettu ja tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja kehittämistarpeita. Tiimipalaverissa henkilöstö arvioi ja kehittää säännöllisesti omaa toimintaansa. Perhepäivähoidon toiminnan arviointia tehdään perhepäivähoitajien kuukausikokouksissa ja tiimeissä esihenkilöiden kanssa sovitulla tavalla. Valssi työkaluja voidaan käyttää myös perhepäivähoidon arviointiin soveltaen.

SASTAMALAN VARHAISKASVATUKSEN HALLINTO ARVIOI

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma on perusta toiminnan suunnittelulle, toteuttamiselle, arvioinnille ja kehittämiselle. Suunnitelma on osa laadunhallintaa ja se antaa varhaiskasvatustyölle raamit ja puitteet. Varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan, kehitetään ja päivitetään säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmatyöryhmässä.

Varhaiskasvatuksen johtoryhmä arvioi varhaiskasvatussuunnitelman ja -lain mukaista toimintaa ja kehittää Sastamalan varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hallinto käy läpi Valssin tuottamat määrälliset tulokset ja yksiköiden yhteenvedot, sekä käyttää hyväkseen muita mahdollisia arviointituloksia. Näiden pohjalta muodostetaan kuntakohtaiset arviointitulokset, joista käy ilmi kuntatason vahvuudet ja kehittämiskohteet sekä laaditaan toimenpide ja seurantasuunnitelmat. Varhaiskasvatuksen hallinto päättää Valssin rakenteellisten arviointityökalujen käytöstä. Uusi työkalu otetaan käyttöön joka toinen vuosi ja se valitaan kulloisenkin tarpeen mukaan. Tarpeen ja valitun työkalun perusteella hallinto päättää arviointityökalun vastaajaryhmän kokoonpanon. Hallinto kirjaa arvioinnin tuloksista keskeiset tulokset, kehittämissuunnitelman ja siihen liittyvät toimenpiteet.

Varhaiskasvatuksen hallinto arvioi kokonaisvaltaisesti varhaiskasvatuksen palveluiden laatua, kehittämis- ja koulutustarpeita, johtamisosaamista sekä henkilöstön hyvinvointia. Osana organisaatiokulttuurin kehittämistä esille nousseita teemoja käydään läpi yhdessä varhaiskasvatuksen johtoryhmän kanssa ja toimenpiteitä sekä suunnitelmia kehittämiseksi tehdään havaittujen tarpeiden mukaisesti.

7.2. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan perusteissa kuvattuja varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin ja kehittämisen periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi tarkennetaan

- miten varhaiskasvatustarpeen ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määräämien tavoitteiden toteuttamista ja toteutumista arvioidaan paikallisesti*
- miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä tarkentavan paikallisen suunnittelun toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja eri arviointikokonaisuuden tasoilla*
- miten varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen*
- miten lasten mielipiteet selvitetään ja otetaan huomioon varhaiskasvatusta arvioitaessa*
- miten huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen*
- miten lapsen tuen toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa*
- miten lapsilta, huoltajilta ja muilta yhteistyötahoilta saatua palautetta kerätään ja hyödynnetään laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä*
- miten arvioinnissa saatuja tietoja hyödynnetään varhaiskasvatuspalvelujen johtamisessa ja kehittämisessä*
- miten arvioinnin keskeiset tulokset julkistetaan.*